

BIBLIOTECA

SCRITORILOR

ROMĂNI

H. NICOLEANU

C. STAMATI

V. CÂRLOVA

INSTITUT
GRAFIC ȘI DE
EDITURĂ

"MINERVA"
BUCUREȘTI

Prețul : Lei 1.50.

N. NICOLEANU

POEZII ȘI PROZĂ

VASILE CÂRLOVA

P O E Z I I

C. STAMATI

POEZII ȘI PROZĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

N. NICOLEANU

POEZII ȘI PROZĂ

VASILE CÂRLOVA

POEZII

C. STAMATI

POEZII ȘI PROZĂ

Publicație îngrijită de G. BOGDAN-DUICĂ

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201801172

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice
și Editură „MINERVA“

STRADA REGALĂ 6,

1906

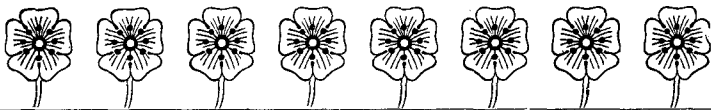
17116

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE
GRAFICE ȘI EDITURĂ MINERVA,
BUCUREȘTI, STRADA REGALĂ, 6.

EIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 9051 -194.3

N. NICOLEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NICOLAE NICOLEANU

Un învins născut în umbră.

NICOLEANU.

1. A fost și va rămânea o enigmă nedeslușită faptul că un poet atât de nobil ca Nicoleanu găsia cu cale să-și ascundă originea sa, să numească ca loc de naștere altă țară și să nu mai voască a ști de rudele și prietenii tineri ce-i avusesse în întâia-i patrie, în Ardeal. La 1869 încă d. B. P. Hasdeu, al cărui colaborator Nicoleanu fusese la 1866, îl credea «Craiovean, dar sărac, fără neamuri...»¹⁾. Numai odată Nicoleanu a pomenit unui prieten intim, artistului Ștefan Velescu, că «avea frați și surori în Transilvania». Alceva dela el n'a mai putut afla nici chiar acest amic, cu care Nicoleanu locuia într'o casă, în aceleași odăi, nedespărțit²⁾.

Dar câțiva ani înainte de povestirea lui Velescu, d. C. Lupul, acum profesor la liceul din Focșani, publicase în *România liberă* (4/16 Ianuarie 1887) câteva amintiri ce i le încredințase pe patul de suferințe și moarte fostul său profesor Irimia Circa³⁾. Circa fusese coleg de școală și jocuri al lui Nicoleanu, în satul lor, în Cernatu Săcelilor de lângă Brașov. Aici părinții lui Nicoleanu erau oameni de frunte,

¹⁾ Traian, 1869, p. 91.

²⁾ Notițele lui Velescu din *Albine și viespi*, 1893, p. 219—233. S'au repetit în *Revista Nouă*, I. 1888, p. 441.

³⁾ În foileton, sub titlu *Verzi și uscate*, VIII.

aveau casă în piața satului și-i chema Tomoșoiu. Pe poetul Tomoșoiu îl chema pe-atunci Neagoe. Circa revăzuse și registrele bisericii Sf. Nicolae din Cernatu, pentru ca să se încredințeze, că poetul, ce-i apăruse după o lungă despărțire tocmai în București, era în adevăr fostul său tovarăș dela școala dascălului Nicolae Preda. Ce-a mărturisit Ir. Circa s'a adevărit nu de mult printr'o cercetare a d-lui Al. Lăpădatu, al cărui rezultat l-a publicat d. Ovid Densușianu într'un studiu¹⁾. Nu încape dar nici o îndoială: Nicoleanu s'a născut în Cernatu, la 1835, Iunie în 16, cum spune condica bisericii satului ²⁾.

În România Nicoleanu a trecut — se zice — la 1848 cu familia sa, fugind de frica Ungurilor revoluționari, care pârjoliseră țara Bârsei. Fugarul era un copil de 13—14 ani. În Ploești el a stat numai câteva săptămâni, apoi s'a dus la Buzău, cum se zice, la «episcopul», care era un văr sau unchiu al său; după Circa îi era unchiu; chemându-l din naștere Perșoiu, era dar unchiu după mamă.

Pe atunci episcopia și seminarul din Buzău erau un mic centru literar. Școala națională și seminarul avuseseră niște profesori buni, care publicaseră o revistă foarte folosite și cărți bune; îi chema Dionisie Romano, mai târziu episcop la Buzău și Gavril Munteanu, traducătorul dela 1842 al lui Werther. Deși la 1848—1849 acești doi esceleți bărbați nu mai erau în Buzău, Nicoleanu ar fi putut prinde încă ceva din tradiția și urmele muncii lor, luate în primire de succesorii lor.

Dar tânărul seminarist n'a putut rămânea nici aici. De ce, nu se știe lămurit. Sânt două tradiții. Întâia, după Circa, sună așa: «Episcopul era om cumplit și lacom de bani. Se zice că el l-a chemat odată pe Nicoleanu și i-a arătat o ladă plină cu galbeni, zicându-i: «Ia câți vrei» dar Nicoleanu n'a putut scoate nici unul, fiindcă lada aceea

¹⁾ Noua revistă română, 1900, 1 Martie, p. 212—217: *Din viața și scrierile poetului Nicoleanu.*

²⁾ Colegul său Circa se născuse la 1834, Aprilie 6.

avea un sistem de colonne, care strângeau banii așa de bine, încât era peste putință să-i scoată cel ce nu știa meșteșugul cu care se deschideau.» Tânărul Nicoleanu, care simțise în sine foarte de timpuriu tremurul inspirației poetice, se va fi scârbit de ce vedea, de ce mai târziu avea să cânte în *Bogația* :

Ah, negreșit din ziua de veche suvenire,
De când regele Midas, răpit de ochii tăi,
Te preferi virtuții, fuși dreaptă moștenire
Și partea celor lacomi ș'a celor nătărăi. /

Tradiția aceasta se întărește prin toate știrile ce se găsesc relative la «cuviosul» Filotei, «cârmuitorul» sfintei episcopii dela 1846, 30 Nov., când a murit vrednicul Chesarie, până la 1850, Sept. 14, când Filotei se alege în sfârșit episcop. Filotei a murit nebun, în 1860, Aug. 16, la schitul Ciolan, lângă Buzău ¹⁾. Boala-i fusese grea și îndelungată, a daoge necrologul publicat de-o revistă a profesorului Nifon Bălășescu. Cât era de veche, nu putem ști. Dar, judecând după felul cum a fost osândit Filotei, nu-i exclusă putința ca rădăcinile ei să fi fost foarte vechi. Anume în acel necrolog surprinzător, cetim: ²⁾ «Pozițiunile cele strălucite, averile cele mari creștinul cel adevărat să le considere și să le poftască ca bărbat, iar nu ca *copil*; să le ție ca stăpân, iar nu ca rob și să le întrebuițeze fără *egoism*, ca om înțelept, drept mijloace spre a putea fi folositor și ajutor confrăților săi, omenirei pătiminde, lărgindu-și prin acestea sfera activității și a virtuților sale. Altfel acelea nu-i sunt de folos, ba din contra *vatămătoare* lui și altora; căci noi vedem că din nenorocire bunătățile lumești adeseori le țin oamenii cei mai *netrebniți* și cei mai *neghiobi* și mai *nevrednici* din societate».

Este lămurit, ca lumina zilei, că un individ scârbos ca

1) B. Iorgulescu, *Dicționar geografic al județului Buzău*, 1892.

2) *Amicul literaturii române* din 25 Aug. 1860.

acesta a putut fi capabil să părăsească întâmplării pe un tânăr, al cărui viitor l-ar fi costat bani mulți, dacă «cuviosul cârmuitor» s'ar fi îndatorit să ducă până la capăt creșterea tânărului. Dar el se scutură repede de dânsul, mai ales că sosise, cum se pare, nechemat la cuvioasa-i curte¹).

A doua tradiție afirmă că Nicoleanu și-a făcut ceva parte din galbenii cârmuitorului episcopesc, fără voia lui și că apoi a fugit din Buzău, sau și-a făcut-o pentru-ca să poată fugi. Aceasta nu este de crezut. Pentrucă este sigur că Nicoleanu *nu* a fugit din Buzău, ci a plecat în pace cu profesorul craiovean V. Caloianu. Caloianu îl «adusese», zice Șt. Velescu, dela Buzău la Craiova și-l înscrisese în colegiu, pe la 1849²). Tradiția trebuie să fie o

¹) Episcopul Filotei, care pe la 1833, când tipăria cărți, vorbia frumos despre datorile către patrie, care tipărea circulare cumiști și care cetia, devenia necrutător când chestia era de bani și plăcerile lui. Gr. Alexandrescu comunică lui Ion Ghica (la Constantinopol) un caz care merită să fie citat, pentru ca să se poată judeca mai bine de ce putea fi capabil cuviosul unchiu: «Dar à propos de rai și frumusețe. Nu știi, socotesc, ce s'a întâmplat episcopului de Buzău, care ne-a hrănit așa bine în vremea pelerinajului nostru pe când se afla iconom. O Moldoveancă pe care el izbutise a o face stăriță la un schit, pe când trăia încă fostul episcop, văzându-se depărtată din post chiar de protectorul său, care a orânduit în loc pe alta mai tânără și mai frumoasă, luând celii dinții și mulțime de bani, a reclamat întâi aici, apoi la Patriarhul, după cererea căruia s'a orânduit serioasă cercetare, căci reclamanta a răspândit vorba că prea sfințitul părinte s'a interesat într'atâta de dânsa în curs de mai mulți ani, încât i-a făcut și trei copilași pentru mântuirea sufletului, iar acum, sătul de dânsa, a scos-o și a orânduit pe alta tot pentru cuvinte trupești. Pricina e foarte scandaloasă (și) pentru un călugăr ce nu ar fi episcop ales de reprezentanții nației, în unanimitate și care nu ar avea darul a face minuni.» (Inedit).

²) Vezi și articolul lui Iorgulescu *Notițe lămuritoare pentru biografia poetului N. N.* în *Arhiva* d-lui A. D. Xenopol, IX, 1898, p. 350, căruia Caloianu asemenea i-a spus că l-a «luat» din seminar «unde purta numele Nicolae Nicoleanu». Deci și schimbarea numelui se făcuse la curtea episcopiei!?

vorbă a pretinsului păgubit, o desvinovățire a Shylockului episcop către familia care-l va fi întrebat ce s'a făcut nepotul. — Njcoleanu începuse a-și ciripi întâiele versuri încă de pe la 1850, crede Velescu, care-l cunoșcu pe la 1853. Acum însă, la 18 ani, Velescu îl cunoștea nu numai ca școlar, ci și ca profesor particular de limba franceză, și ca poet care-și «recita cu drag versurile la ori-cine voia să-l asculte». Doi ani mai târziu versurile lui circulau în manuscris prin oraș. Velescu știe sigur că de-atunci încă (de pe la 1855) câte-va strofe din *O iluziune perdută* fuseseră scrise.

Un ast-fel de tînăr simțitor, ales nu putea să fie decât un prieten bun, superior, cum și apare din câteva scrisori ale amicilor săi din acel timp. Viata lui «petrecută în solitudine, în suferințe și în lacrimi», cum îi scrie un amic (10 Oct. 1858)¹⁾ îl făcuse desigur observator ager al simțirilor omenesti; nenorociții văd totdeauna multe; amicii îl simțiau chiar ca pe un cetitor isteț al vieții lor sufletești, al celor mai ascunse «mistere» ale inimii, cum îi scrie alt amic (19 Maiu, 1858) și se căiau când nu'i ascultau sfaturile lui bune. De aceea nu-i nici o mirare ca omul alcătuit astfel să poată scrie atât de tînăr și întâiele versuri din adâncă *Iluziune perdută* ²⁾.

Dela Craiova Nicoleanu, ajutat de prieteni, a plecat la Paris să studieze literile. Și plecarea la Paris are o tradiție. Ea a fost povestită frumos de d. Iacob Negruzzi,³⁾ care pune plecarea în legătură cu entuziasmul produs de unirea Principatelor: «La un banchet în Craiova, unde se serba acest însemnat eveniment se prezintă o poezie plină de foc, scrisă cu tot entuziasmul unui june inspirat de iubirea patriei. Oaspeții o citesc, poezia merge din mână în mână, ea aprinde mai mult entuziasmul general și se

¹⁾ Ulterior citesc în *Convorbiri literare*, 1906, p. 281, că însuși se caracterizase așa scriind (1862) că el «se preocupă mai totdeauna de oameni și nu bagă de seamă lucrurile». (Scrisoare către T. Maiorescu).

²⁾ Manuscriptul Academiei cu N-rul 926.

³⁾ In necrologul din *Convorbiri literare*, V, Nr. 5, (1871, 1 Maiu).

întreabă din toate părțile cine este autorul? Unul din oaspeții prezenți numește pe Nicoleanu, arată că este un tânăr plin de talent, dar fără mijloacele trebuincioase pentru a putea face studii mai serioase și mai solide. Atunci se propune ca adunarea să-l trimeată la Paris la studii, pe socoteala sa». Ce frumos ar fi fost! Și ce păcat că n'a fost! Unirea s'a făcut și serbat în 1859, dar atunci Nicoleanu nici nu mai era în țară, deoarece reese din scrisoarea unui amic al său că el se afla în Paris dinainte de luna Maiu 1858, când amicul îi trimetea scrisoarea la Paris, ¹⁾ de unde îi scrisese Nicoleanu.

Dela Paris Nicoleanu s'a întors după câțiva ani, dar nu la Craiova, ci în București, în Septembrie 1861. Această dată este sigură fiind-că ne-a spus-o Șt. Velescu căruia Nicoleanu îi scrisese în August din Paris. Îi scrisese că vine. Îl părăsiseră amicii care-l ajuta, se zice; este drept; dar drept este să băgăm și de seamă că el stătuse mai mult de trei ani în Paris și că amicii își făcuseră deci toată datoria, dacă ei l-au ajutat în tot timpul acesta destul de lung.

Sosind în București Nicoleanu găsi îndată un adăpost în redacția Românului, unde scrieau cu curaj și energic C. A. Rosetti, Winterhalder, Cezar Bolliac, C. D. Aricescu și alți politiciani-literați; frații Brătieni, care nu erau literați, scrieau mai rar. Nicoleanu intrase într'un cerc de oameni, între care se putea simți bine.

Ce va fi scris el la Românu, n'am putut descoperi. Velescu ne-a povestit că ar fi scris cronice teatrale. În adevăr, în manuscriptul citat se găsește ciorna unei cronice teatrale, în care Nicoleanu vorbește cătră publicul ce merge la teatru «ca credincioșii la biserică,» se pronunță împotriva importului de comedii franceze neînțelese, intrigilor lor fără nobleță și fără amănunte plăcute și se ocupă apoi, criticînd-o sever, cu piesa Răzbunarea sau ultragiul și cu Fiammina, care găsește grație și fusese bine jucată de Millo,

¹⁾ Manuscriptul academic 926, p. 29.

Pascaly, Dimitriade, Velescu, Popeasca. Fiammina scrisă (1857) de Mario Uchard și tradusă de d. Carada, venise după *Memoriile diavolului, Martirii inimii, Naucul sau idiotul muntelui, Fata aerului* etc; Fiammina înfățișa o mamă fugită care se întorcea ca mare artistă, să-și regăsească fiul gata s'o venereze, deși ea căzuse. Drama mișcă și pe Nicoleanu, cum mișcase toată lumea când s'a dat în 31 Nov. 1861 ¹⁾. Decât în «Românul» nu se găsește tipărită nici o cronică teatrală de Nicoleanu, care, așa se vede, o scrisese fără s'o prezinte redacției sau fără să stăruiască pentru publicarea ei.

Alte amănunte despre întâiul an petrecut în București nu se cunosc. Dar din Septemvrie (13) 1862 Nicoleanu începe scurtul său curs prin slujbe, iar acestea se cunosc bine. În 1862 el a fost numit inspector peste comisiile însărcinate cu confecționarea rolurilor în Moldova, în județul Roman. În 24 Septemvrie se afla în drum; în 28 Sept. se afla în Roman de unde a scris d-lui Maiorescu; la 1 Oct. sosise la cordon, în 2 Oct. la Ovescani, în 3 Oct. la Damienesti, dând instrucții cum să se confecționeze rolurile.

În mica-i notiță, unde am găsit aceste date, ²⁾ în dreptul lui 25 Septemvrie se află însă și notița *La Moldova!* Evident, aceasta este ziua în care i s'a încheat poezia cu acest titlu. Care însă? Cea din volumul său dela 1865 sau cea inedită, a cărei strofă finală a devenit întâia strofă a celei tipărite? Sau a fost o singură poezie pe care, publicând-o, poetul a rupt-o în două?

În 27 August 1864 ministrul N. Cretzulescu îl numi pe Nicoleanu director al liceului și internatului din Iași, adresa se scrise însă greșit către George Nicoleanu. În Iași Nicoleanu a stat până la 23 Iunie 1865, când d. Cariagdi îl chemă cap al secțiunii lucrărilor publice în direcțiunea generală a arhivelor statului. În direcția liceului din Iași îi urmă Lates.

¹⁾ După *La Voix dela Roumanie* cealaltă piesă *Outrage*, aici zisă *Deshonneur et vengeance*, se dase înainte de 28 Sept. (11 Oct.).

²⁾ Manuscriptul academic 926, p. 78.

Două fapte însemnate se produsese în viața lui Nicolescu în Iași, unul literar și altul intim, care l-a urmărit cu ale sale dureri și plăceri până la București.

În Iași se întemeiasă Junimea, care avea să publice în curând *Convorbirile literare* și să emoționeze toată lumea literară. «Aici», spune d. Iacob Negruzzi, «intrând în raport mai intim cu membri, din care se compuse societatea Junimea, el (Nicolescu) luă o parte activă și directă la întemeierea societății». În cercul Junimei, cu al cărei șef și critic era împrietenit mai dinainte — în București Nicolescu cunoscuse bine și pe tatăl șefului, pe Ioan Maiorescu, în al cărui salon l-a regăsit Ir. Circa pe la 1861 — în acel cerc Nicolescu era apreciat ca un caracter «franc, nobil și generos» și ca un poet, care împreună cu Alexandri, Bolintineanu, Alexandrescu și alții începuseră «direcția nouă», scriseseră poezie cu adevărat poetică. În mica antologie ce însoțește *critica Poesia română*, care a împodobit întâiele pagini ale *Convorbirilor*, d. T. Maiorescu a primit din volumul lui Nicolescu trei poezii: *Unei Doamne, O victimă* și *Epigramă amicului I. A.* ¹⁾ În necrologul său d. Iacob Negruzzi mai adaogă ca bine primite câteva părți (II și III) din *O iluziune perdută, Întristarea, Secreta mea durere, Aurul și vanitatea*.

În mediul literar din Iași Nicolescu prinde curaj, tipărește un mic volum, dar modestia înăscută n'o poate lepăda nici măcar într'atâta, ca să îndrăznească a-și pune numele pe el: *Poesii de N. N.* — Atât.

Era în anul, în care murise Nicolae Philimon și Alexandru Depărățeanu, deci într'un an «fatal» pentru literatura română. «S'a scris» — mai observă un ziar din București ²⁾ —, «atâtea versuri la noi, s'au tipărit atâtea poezii rele încât disperasem că în generațiunea aceasta nu vom mai avea poezii bune». Și ziarul era vesel că Nicolescu cu «dulcele-î sunet»

¹⁾ *Poesia română*, 1867, p. 13, 21 și 39.

²⁾ *Opiniunea națională*, 18/30 Iunie, p. 102.

și cu «eleganța» sa desminți aceste temeri. O nouă tânără glorie literară fusese înregistrată și la București.

Nicolleanu nu a stat mult în București, deoarece locotenența domnească, ministru al instrucției fiind C. A. Rossetti, îl numește (la 2 Martie 1866) revizor școlar pentru districtele Iași, Vaslui și Fălciu. Însă el nu se simte bine; se întoarce la arhive; este numit (30 Iunie 1867) cap al diviziunii școalelor, de unde trece iarăși (9 August 1867) la arhive, ca secretar. În aceste schimbări nu trebuie să se caute numai neastâmpărul lui — la 1 Ianuarie 1868 era să izbucnească nebunia lui —, ci și întâmplare și potriviri de interese personale, ale sale și-ale amicilor săi.

La București Nicolleanu a continuat activitatea literară manifestată la Iași. Doritor s'o continue cu bune efecte imediate în societatea, căreia acuma se credea dator să-i dea tot ce are de dat, el crezu că poate face aceasta mai cu succes, dacă se însoțește cu literații de-aici, care aveau nu un conducător, ci un zeu, pe d. B. P. Hasdeu și un tânăr templu cu alți mulți zei mult mai mărunți, *Ateneul român*. Nicolleanu se face membru al Ateneului și colaborator al *Satyrului d-lui Hasdeu*.

În Ateneu Nicolleanu apare mai întâi ca redactor al revistei *Ateneului*, împreună cu Hasdeu și Esarcu; apoi ca secretar în secția științelor morale și politice, cu Vericeanu ca președinte și G. Missail ca vice-președinte; în sfârșit ca conferențiar, rostind un discurs despre influența romanelor, în 23 Februarie 1877 ¹⁾; în revista *Ateneului* a publicat numai două poezii și conferința despre influența romanului.

Despre *Satyrul* trebuie să dau câteva lămuriri mai amănunțite. *Satyrul* a fost o mascaradă satirică, serioasă: O colonie de Chinezi stabiliți în România, adică de Români cu nume chinezești, hotărără să judece țara și oamenii, trecutul și prezentul, rămânând pseudonimi pe hârtie, dar fiind prea bine cunoscuți în realitate. Bătrânul bibliograf D. Iarcu

¹⁾ *Ateneul român*, 1866, p. 69, 88.

îi ştia şi înregistră pe spiritualii Chinezi în cunoscuta sa bibliografie, la p. 117: I. M. Bujoreanu, Nicoleanu, C. Stăncescu, I. C. Frunzescu, A. Holban, Şt. Velescu şi B. P. Hasdeu. Evident că dintre toţi, personalităţi puternice erau numai d. Hasdeu şi Nicoleanu; evident şi că nu a fost o simplă întâmplare dacă d. Haşdeu a adresat numai lui Nicoleanu o dedicaţie, în care, descriindu-se pe sine, prorocea şi amicului său că în curând îi va semăna şi el ¹⁾:

Am ajuns o căzătură
Şi privesc cu nesimţire
Imprejurul meu;
Fără teamă de tortură,
Fără dor de fericire
Voiu să cuget eu!

Tot ce-i falnic, tot ce-i mare,
Tot ce-ţi place în natură,
June cântăreţ,
Nu-i așa precum se pare!
Totul merge cu măsură,
Totul are preţ.

Suflet veşted, minte rece,
Mi-a rămas atâta 'n lume:
S'o tot cântăresc;
Orice ţipă, orice trece
Să despoi de mândru-i nume,
Masca să-i răpesc!

Ziua sboară, noaptea vine;
Când din marea vieţii june
Vei sosi la mal,
O să vezi şi tu ca mine
Şi ca mine tu vei spune:
Sarbăd carnaval!

Păn'atunci răsul şi jalea
Te 'mpresoară şi te 'mbată,
Cântă, nu 'nceta!
Cântecul deschide calea:
Cine n'a cântat vr'odată
Nu va cugeta!

În colonia chineză dela Satyrul Nicoleanu se numia *San-huang-Ki*. Cu acest barbar nume a fost iscălită şi celebra elegie *Dor şi jale!* Dar în *Traian*, la 1869, în Iunie, deci numai la trei ani după încetarea Satyrului, d. Hasdeu publică ca dată d-sale de Nicoleanu şi deci iscălită aici Ni-

¹⁾ În *Satyrul* dela 6 Martie 1866. Versurile sânt reproduse în volumul *Poesie* (1873), p. 138-140.

coleanu, o poezie care 'n Satyrul fusese iscălită *Tschao-wan-Ki*; deci și versurile acestui chinez sânt tot de Nicoleanu.

În adevăr, editorul dela 1888 a primit una dintre ele, dar numai una, în ediția sa. Este poezia «*Spune-mi de ce ai plecat*» (cu semnele citațiunii puse de Nicoleanu). Poezia aceasta apăruse în 10 April 1866. Din scrisorile publicate în studiul d-lui Ovid Densușianu se lămurește și rostul acelor semne din titlul poeziei. Elena Albescu, actrița isteată și iubeată, de-a cărei ființă poetul se 'nflăcăruse la Iași, îi scria tremurătoare rânduri, dorind mai ales să știe dacă el o mai iubește, dacă alta nu-i va fi închis drumul spre el, drum pe care ar fi plecat fericită la întâia chemare. Vorba cea mai des repetată a ei este «*Spune-mi*». În cele câteva scrisori dintre Noemvrie 1866 și Mai 1866 ce-i cere ea? «*Spune-mi adevărul —*»; «*Spune-mi, Nicolae dragă, ai să vii de vară în Iași?*»; «*Spune-mi adevărul —*»; «*Spune-mi, mult ai de gând să mă pedepsești?*» Și *Tschao-wan-ki* răspunse cu durerosul său cântec: y Cluj

— inima se rupe 'n mine,

Când gândesc ce soartă crudă m'a gonit de lângă tine,
Cea mai dulce, mai frumoasă și mai scumpă din femei!

Se pare că editorul din 1888 a primit aceste versuri pe temeiul svonurilor. De-ar fi avut în mână *Satyrul*, poate ar fi simțit că și *Revenirea* și *O meditație* și *Tiranii trec, patria rămâne* sunt tot de Nicoleanu; dar s'ar fi putut și să nu simță, de oarece tot el a fost capabil să ia drept a lui N. Nicoleanu *Hora Tecuciului*, care este a lui George Nicoleanu, un profesor din Tecuci, care scria versuri încă de pe la 1842—44 în *Foaia pentru minte* și alte reviste și gazete de pe atunci și de mai târziu. Indicația prețioasă din Traian ridică însă orice îndoială și aceasta cade bine chiar și celor ce ar fi fost destoinici să hotărască chestiunea întemeiați numai pe simțul artei lui Nicoleanu. Pentrucă, în adevăr, astfel de accente, afară de Nicoleanu, n'au găsit niciodată nici unul dintre poeții colaboratori ai *Satyrului*.

Mergând pe drumurile arătate am putut strânge tot ce a publicat N. Nicoleanu, am putut da aici întâia ediție completă a operelor sale, adăogând și câteva versuri inedite.¹

2. În poezia lui Nicoleanu respiră, ca tristă înflorire a vieții sale, o durere adâncă, un suflet speriat de lumea haină, o mânie ce se învoburează în pripă împotriva asupritorului, o mare dragoste care se lipește voluptos de chipul omului ales, pe care-l desmeardă neobosit. Poezia lui îți ia cu prisos, ce nici nu-ți cere anume: simpatia, de cum ai început a ceti. Gingășia vorbii sale, care spune de visuri necoprins, nepipăite și de umbre subțiri, călătoare; misterul, ce-l deschide în șoapte, în tăcerea sufletului, în lucirile tainici, în agoniile ce zugrăvește cu predilecție; meșteșugul de a le întări impresia izolând în aceste lumi fie dorul unui proscris, fie plânsul unei rugăciuni trecând p'o ruină; toate acestea te atrag puternic în lumea lui și jălești cu jalea lui. El te stăpânește, căci e tare în lumea lui și i te închini.

Dintre toate durerile Nicoleanu a cântat mai mult pe ale altora; pentru ale sale avea uitare și erta pe toți pricinuitorii durerilor sale; dar pentru ale altora putea să ridice brațul amenințând cu loviri năpraznice. Nicoleanu este

¹ Ediția I: *Poesii de N. N. Iassii, Tipografia Buciumului român, strada Goliei, No. 594. 1865.*

Ediția II: *Nicolae Nicoleanu. Poesii.* Edițiunea a doua (cu portretu autorului). București, Tipo-litografia națională M. Klein. Editura revistei «Farul tinereții» 1888.

Ediția III: *Biblioteca Șaraga, (No. 2) N. Nicoleanu, Poesii. Cu o prefață de Iacob Negruzzi.*

Afară de bibliografia citată până aici, se mai poate vedea *Ordinea* din 18 Noemvrie 1866 (p. 4) cu o apreciere a poeziei *Urâsc* de Ulyse de Marsillac și *Românul* din 11 Aprilie 1871, p. 306 cu un necrolog fără haz de G. Dem. Teodorescu și cu titlul naiv *Perderea unei june flori poetice*, în care autorul spune despre «amicul» său «sărac și desinteresat» că «părea prea dispus de mai nainte» spre alienație! Ce va fi coprinzând broșura lui Const. D. Ștefănescu *O privire generală asupra literaturii noastre din acest secol (Poezia lui N. Nicoleanu)* nu știu; o cunosc numai dintr'o bibliografie (*Românul*, 1880, p. 421). În bibliotecile din București nu se găsește.

cel mai cald poet român al simțirilor altruiste. Pe această parte a scrierilor sale se întemeiază mai ales puterea lui educativă. El simte eroic și cere să moară pentru bine, fără a gândi la monumentul sau lacrima ce i-o va închina poate posteritatea, mistuindu-se în lupta și în voluptatea ideilor bune, numai de dragul lor. Acesta este traiul în înțelesul lui; alt trai nu-i decât desfrâu sau ușurință.

Din manuscrisurile lui reiese că aceste idei îl preocupau mai mult decât este evident în volumul tipărit. Iată, de pildă, ce versuri adresa el desmoșteniților în O durere, unde ele ar fi trebuit să ia loc între al patrulea și al cincelea vers tipărit :

Voi, dintr'a căror muncă și tristă sărăcie
Tiranii fără suflet, cuprinși de lăcomie,
Se 'mbogățesc, se 'ngrașe, tronează fericiți,
Când pepturile voastre, copii desmoșteniți,
În darn asteaptă-o rază de dulce mângâere;
Când inimile voastre, lipsite de putere,
Se 'nchid și nu mai lasă prin vinele topite
Decât pale rămasuri de viață, vestejite,
Ce-abia mai pot să cheme p'a buzelor paloare
Ca ultimă speranță a morții sărutare...

Iată apoi ce invectiv devine el împotriva tiranilor :

Căci inima lor crudă de patimi, subjugată,
E temniță infectă cu spectri populată
Ambiția muncește corupta lor gândire,
Visând ziua și noaptea a gloriei mărire,
Iar pala voluptate lascivă, despletită
Se 'ntinde ca bacanta de simțuri amețită
Să soarbă desfătarea din cupa desfrânării.
Dintr'înșii se ridică vârtejul ruinării
Și birul nedreptății —

Și cu ce adorație se închină el celor ce primesc lupta cu tiranii și martiriul luptelor :

Ființă concepută din foc și din lumină,
Profundă, luminoasă, teribilă, senină,

Cunoaște și 'nțelege mișcările profunde
 Căci ochii săi prin umbre ca fulgerul pătrunde,
 Cu omul, ca c'un frate, se leagă prin durere,
 Iar prin amor, gândire ș'a inimii putere
 S'apropie de ceruri și chiar de Dumnezeu...

Ceice l-au cunoscut pe Nicoleanu în viață ne-au spus, unul că, fiind «poet prin simțire și inimă, în poeziile sale îl aflăm mai întâi pe el, apoi talentul său», iar altul că «în versurile lui Nicoleanu se reflectă caracterul său pasionat și violent și că suferințele sale de natură deosebită se descriu cu simțire, în unele locuri cam obscur, după cum îi erau și gândurile, dar totdeauna cu expresiuni energice».

Deci numai adevărul simțirii sale puternice se găsește și în poezia sa altruistă, fie că agită și mângăie pe desmoșteniți, fie că-și povățuește nația spre bine și eroism.

Despre această notă din urmă nu este de nevoie să vorbim mult. Însemnez numai că naționalismul lui se 'ntemeia pe altruismul lui. Și dacă lui Nicoleanu i-a plăcut să ne-ascundă ochilor noștri motivele ce-l făcuseră să cânte pe *Bătrânul* sau *Agonia dreptului* și pe *Adevărații aleși*, pentru-ca astfel să dea acestor creații caracterul generalității, noi putem restitui din dedicațiile din manuscris cine erau aleșii concreți, din ale căror fapte închegă el tipul alesului și cine era bătrânul învăluit de aureola sclipitoare a versurilor sale: Aleșii au fost întâi frații Golești, apoi numai aleșii; bătrânul fusese întâi marele patriot I. Câmpineanu, apoi numai bărbatul drept.

Viața națională Nicoleanu n'o judeca însă numai ca om simțitor și nobil. El gândise și teoretic asupra ei. El descoperise pentru sine și teoria *rassiei*, pe care — mărturii sunt notițele din manuscrise — o studiază în istoria națiunilor, în cronicarii români, în istoria grecească, în influențele popoarelor nordice, etc. De câteva ori el elaborase formule exacte, ca d. e. cea relativă la mărimea și decadența rasselor ¹⁾: «Fiecare decadentă își are forma sa pro-

¹⁾ Manuscrisul academic 926, p. 267.

prie, după vițiile sale naționale; rădăcina marilor evenimente e totdeauna un caracter al poporului și istoria ne trimite la psihologie».

Privită din aceste puncte de vedere — ce și trebuie să facem — proza lui Nicoleanu, la aparență de puțină însemnătate, câștigă valoare. Ea ne spune care erau după Nicoleanu unele calități și viții românești; în ea Nicoleanu ne-a dat câteva fragmente din psihologia noastră.

Izbind în imitatorii literari ai străinătății, Nicoleanu caută să scoată la iveală fața cea adevărată a sufletului național. Făcând politică, el se declară nemulțămît cu supunerea pasivă a poporului; poporul «stă, privește și așteaptă» zice el ironic; el personal era pentru dētronarea lui Cuza, ai cărui șapte ani (1859—1866) i se păreau (de astă singură dată Nicoleanu greșia) o perfidă tiranie. Vorbind de femeea română, mărturisia că adevărata femeie n'a întâlnit-o decât în puține exemplare și-i da celei române o vină mare într'o scurtă lovitură: «Dar vei întreba ce fac oamenii? Ei sunt mai răi decât femeile, de vreme ce femeile nu sunt bune». Analizând tipurile necinstiților, cel mai necinstit i se pare cel fără nici o voință și instrument al tuturor.

În fondul tuturor subiectelor el caută fapta bună, *voința bună și tare* și n'o găsește cum dorește. De aceea el stimulează prin satiră, iar pentru-ca să entusiasmeze înaltă, ca înainte mergătoare, ideale aduse din trecut sau hrănite din nobilul aluat din care simția că este alcătuit sufletul său.

Avem dar drept să încheiem cu afirmația că Nicoleanu nu a fost numai un poet «de prima ordine», ci și unul dintre cei mai buni oameni, care-au plecat înaintea nației spre marele «Viitor» și «Necunoscut», cum zicea el într'una din poeziile adresate tinerimei¹⁾.

(G. BOGDAN-DUICĂ.

1) Pentru comunicarea *Satyrului* și mai ales a *Ateneului*, care pe când preparam ediția de față, nu se afla încă la Academie, mulțămesc și aici colegului meu G. O. Gârbea.

N. NICOLEANU.

POEZII

.BCU Cluj / Central University Library Cluj

DEDICAȚIUNE.

Eu nu scriu și nu-mi bat capul cu pedanți și cu pigmei,
Mediocrități stupide, lași, invidioși mișei,
Cari nu văd fără spaimă și făr' a se turmenta
Un talent sau o virtute la lumin' a s'arăta,
Căci talentul și virtutea sânt oglinda pentru ei,
În care se văd că-s putrezi, idioți și nătărăi!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Însă când aceste versuri vor ajunge păn' la tine,
June cu părul de aur și cu fruntea de senin,
Lasă-ți inima s'asculte ale inimei suspine
(Căci numai tu poți cunoaște, deacă slabu-mi instrument,
E mișcat d'o mână pură și d'un sincer sentiment.

UN CONSILIU.

Suride zilei ce naște, salută noaptea ce vine,
Ca o pasere ce-și duce sborul peste lumi străine,
Lasă-ți inima să cânte și mintea să rățăcească,
Pe câmpiile gândirei, — unde mâna omenească
N'a putut pune hotare —, unde 'n templul nevăzut
Residează Viitorul, marele Necunoscut.

Nu te teme, deacă vântul barca ta va scutura ;
Nu te teme, deacă omul a ta moarte va jura ;
Nu te teme, deacă umbre sau ființe 'ngrozitoare
Vor veni prin întuneric de fiori să te 'mpresoare ;
Însă teme-te, copile, vai! ferește-te amar,
Deșertând al voluptății ș'al amorului pahar,
Să nu-ți tremure piciorul și cu mustul delicios,
Să strecuri în pieptu-ți fraget acul său cel veninos !
Ai văzut tu vre-odată, lângezind p'o bătătură,
Tristă, slabă ca un spectru, o sărmană creatură
Cu privirile uimite și cu sufletul tăcut,
Un copil lipsit de mamă și d'o vitregă crescut ?
Fața sa-i acoperită d'a mizeriei paloare,
Două trențe vechi compune haina sa de serbătoare,
Iar din corpul său de rane și de foame chinuit,
Ca din groapă se ridică un miros nesuferit.
Pieptul său lovit de bice se târaște pe țărână,

Ca o pasere pe brazdă, amețită de furtună.
Iar gândirea 'ntunecată d'al urii negru veșmânt
Stă rece, posomorâtă, ca o piatră de mormânt.
Ei bine, astfel se schimbă, june dulce ca o fee,
Sufletul curat și fraget într'o mână de femeie
Cu privirea arzătoare și cu buza d'aurită,
Dar cu inima de patimi și de simțuri amețită.

ÎN MEMORIA
CELOR MORȚI PENTRU PATRIE ȘI LIBERTATE.

I.

De când urmașii Romei ¹⁾ Carpații străbătură,
Roșitu-s'a cu rîuri de sânge vitejesc
Pămîntul ce se chiamă pămîntul românesc.
Dar unde-i calea sacră, umbroasa bătătură,
Ce duc ochii mulțimii plecați, religioși
A plînge pe mormîntul străbunilor virtuși?

In van mă uit și caut, căci nu e cu puțință
S'aud în miezul nopții o șoptă, un suspin,
O tainică gândire, ce 'n sborul său divin,
Lăsînd c'un ochiu de milă p'a morții locuință
O lacrimă ferbinte p'o frunte de martir,
Un dar să fie 'n ceruri ș'aici un suvenir!

Nimic! Nici semnul crucei! Nici piatră funerară!
Nici cel puțin o floare, plecată p'un mormînt,
Simțirii să vorbească de cei ce nu mai sunt!
S'ar zice că 'ntr'această frumoasă, veche țeară
Femeile n'au lacrimi a plînge pe eroi,
Nici oamenii respectul virtuții la nevoi!

¹⁾ In manuscris: Radul și Dragoș.

Nimic! Dar timpul trece și noaptea se mărește!
 Mai mult și decât ferul streinului turbat,
 Amenință ruina pe neamul cel ingrât,
 Unde virtutea 'n doliu scăpare nu găsește,
 Și bravul plin de rane altarul p'un mormânt —
 Vai! patria se perde, căci inimi nu mai sunt!

II.

Dar nu vă plâng destinul! Deși 'n timpi de durere,
 Când glasul tiraniei resună fioros,
 Când pală ca fecioara cu pasul mlădios
 Gândirea spăimântată s'acopere 'n tăcere,
 A plânga p'al virtuții mormânt nefericit,
 E semn d'o bărbăție, ce încă n'a perit!
 Căci lacrimile stoarse cu jale p'o ruină,
 Supt care strălucite rămasuri odihnesc,
 Sunt flacări, ce pe inimi în râuri se topesc
 Și cad din ochi ca jertfă p'o nobilă țărănă,
 Iar pe tirani ca valuri de pulbere arzând,
 Ce varsă 'ntrînșii spaima, turbarea deșteptând.

Nu, nu vă plâng destinul. In veci nenorocirea
 N'a luat fața rușinii pe câmpul vitejesc.
 Un brav, care 'și definde pământul părintesc,
 De cade, supt lovire își află resplătirea
 In falnica credință că moare neînvinc.
 Și când lumina vieții din ochiul lui s'a stins,

Căzut pe câmpul luptei, cu fața către soare,
 Atunci mândrul său suflet în tainicul său sbor
 Cuprins de focul sacru, d'al patriei amor,

S'avântă către ceruri pe aripi arzătoare,
Ducând neîntinată de sabia profană
A patriei iubită și splendidă icoană.
Nu, nu vă plâng destinul; ci trista nepăsare
Și somnul, ce ne ține de moarte leșinați;
Plâng laurii virtuții în noapte îngropați,
Si vecinica rușine și cruda disperare,
Căci n'avem nici morminte, pe care să venim
Cu umbrele străbune să plângem, să vorbim!

S O N E T.

Cel ce caută plăcerea într'a binelui iubire
Și curajul a combate pentru cel nenorocit,
Voluptatea sufletească într'o nobilă gândire,
Acela, numai acela poate zice c'a trăit.

În amor gășind și doliu, în amor și fericire
Și 'n privirea faptei bune farmecul ochilor sei,
Nu se teme nici-o-dată d'a vrăjmașilor lovire,
Prin amor fiind mai forte și mai mare decât ei.

Suferința poate 'nfige ghiara sa cea 'nveninată
P'al meu sîn cuprins de flacări,— nu voi plânge nici-o-dată,
Căci sălbaticul meu suflet râde de nefericiri.

Dar când peptul inocenții de infami se va desface,
Ochii mei atunci în sânge flacările vor preface
Ș'al meu braț se va deschide cu teribile loviri.

. A S T Ă Z I

Amor, virtute, milă sunt flori necunoscute.
Dar la lumina zilei, pe căile bătute
Păcatul își preumblă supt forme d'aurite
Triumful și ființa din prăzi înavuțite.
Cel bun pleacă genunchiul, suspină, se ferește
Pe sinul resignării cumplit se chinuește,
Când lașul își ascute cuțitul făr' de frică,
Pe chipul inocenții sfiala se ridică,
Scăpând din întâmplare p'a noptilor tăcere,
Un nume de speranță, d'amor și de durere,
Pe când corupțiunea pășește 'ncununată,
Râzând d'a frumuseții pudoare spăimântată.
Dar nu chemați mânia pe capul vinovat.
Nici biciul răzbunării cu flacări împletit
A 'ncinge pretutindenii p'un suflet rătăcit;
Căci deseori păcatul supt forme d'aurite
S'arată și surprinde vederile răpite
Ș'orbit omul se lasă pe brațele peirii,
Crezând că strânge sinul dorit al fericirii.
Căci verme fără sațiu și foc neadormit,
Un ochiu ascuns veghează asupra-i îndrăcit,
Teribil ca destinul, sardonice, fioros,
Ca fiara 'nversunată d'un sânge generos.

Vieța sa funestă e lungă remușcare ;
In pieptul său s'ascunde o neagră închisoare
De spectri populată.—Un cerc de fier îl strânge
C'o tainică putere, ce nu se poate 'nfrânge.
O mână nevăzută pe fruntea-i criminală,
Gravând în umbra nopții sentința cea fatală
Ce sfarămă trufia satrapului persan,
Il strânge și-l aruncă în umbra lui Satan!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

UNEI DOAMNE.

De se va 'ntâmpla s'ajungă aste rânduri pân' la tine,
Și cetindu-le să cugeți făr' de voea ta la mine,
Nu gândi că sânt în doliu cufundat și plin de dor,
Căci te'nșeli, dacă vei crede că duioasa mea simțire,
Căutând a ta prezență și 'ntâlnind a ta privire,
A dorit al tău amor.

Tu nu erai, decât umbra ce-mi servia de apărare,
Ca să nu-mi topească ochii razele nemuritoare
Din sufletul ce iubesc.

Tu nu erai decât pâna totd'auna suspendată,
Supt care-ascundea suspinul a mea inimă 'nfocată,
Privind chipu-i ingeresc.

Negreșit, ai ochii negri și sprâncenele arcate,
Fața albă și pe umeri două plete aruncate
D'un negru posomorât!

Dar ce vrei! Sânt un sălbatic d'o natură necioplită!
Mie-mi trebuie un suflet, iar nu piele lustruită,
Ca să nu mor de urât!

S O N E T.

Multe valuri furioase năvăliră peste mine,
Multe inimi prea iubite în pământ s'au prefăcut,
De când pentru prima oară te-am văzut pîntre suspine
Zi funestă, zi fatală întru care m'am născut!

Cu toate că pretutindeni un destin cumplit mă duce
Din ruină în ruină, în secret a lăcrima ;
Cu toate că nouă rele stau pe capu-mi să s'arunce,
Precum vulturii p'o pradă —, eu nu te voi blestema!

Nu, căci am simțit viață, deș'am încercat durerea ;
Nu, căci pentru a combate n'am pierdut încă puterea ;
Nu, căci jalnicul meu suflet e tăcut, dar nu învins.

Nu, căci d'am pierdut speranța viselor copilăriei,
Mintea mea și-a luat sborul p'aripile veciniciei
Și de ziua cea din urmă pieptul meu este coprins.

(6 Martie. Anul ?)

O ILUZIUNE PERDUTĂ.

I.

De câte ori dimineața, după nopți tăcute, line,
M'a găsit cu ochii'n lacrimi și cu sinul arzător
Și cu inima pătrunsă și 'necată de suspine,
Cugetând mereu la tine, dulce fantomă d'amor!

Intr'a nopții melodie credeam vocea ta divină,
In senin priviam albastrul ochiului tău gânditor,
In surisul aurorei chipul tău plin de lumină
Și'n parfumul dimineții respirarea ta d'amor.

Și când vântul pintre selbe adia cu voluptate,
D'auziam freamătul frunzei dulce, tainic fășînd,
Crezând pasu-ți de silfidă, simțiam sufletul că bate
Și pe brațele speranței mă deșteptam tresărînd.

Ș'apoi smuls d'o mână rece din duioasa-mi reverie,
Ș'aruncat p'al întristărei câmp de dor fără hotar,
Apucând din nou poteca singuratică, pustie,
Dinaintea ușei mele mă opriam plângând amar.

Și strigam : Vino fantomă, vino, rază fericită!
Lasă-ți mierea delicioasă după buza-ți d'aurită
S'adape sufletul meu ;

Și gonind cu-a ta privire trista mea singurătate,
 Să mă 'mbat pe sinu-ți fraged d'a vieței voluptate
 Adorând pe Dumnezeu.

II.

Tu te arătași în fine supt o formă răpitoare,
 Însă, de strângeam în brațe o fantomă 'ngrozitoare,
 N'aș fi mai posomorât,
 Sau deacă zăceam ca sclavul în țărână, strâns de silă,
 Nu m'ar fi schimbat cruzimea calăului fără milă
 În mai trist și mai urât.

Căci tu n'ai vărsat în pieptu-mi altă dulce băutură,
 Decât jalea suferinței ș'a durerii 'nvățătura
 La perfidul tău ospăț,
 Unde buza-mi însetată căutase mângăerea,
 Negândind nenorocirea, suferința și durerea
 Dela tine să le 'nvăț.

Nu știai, nenorocito, c'a durerilor simțire
 E sădită chiar din leagăn în sărmana omenire
 Și că făceai un păcat, X
 Să desvolți în pieptu-mi fraget astă floare 'nveninată
 Când femeea, ca un angel, fu de ceruri destinată
 Pentr'un scop mult mai înalt.

Nu știai c'o mână cată altă mână să' ntâlnească
 Și simțirea altă soră, de care să se lipsească
 Și că omul osândit,
 Presimțind a suferinței ș'a furtunelor turbare,
 Caută mai dinainte o lumină de scăpare
 Într'un port mai liniștit.

Unul s'ascunde supt vălul dulce, blând al rugăciunii,
 Altul caută limanul supt veșmântu 'nțelepciunii,
 Celalalt, arzând de dor,

Bea răcoarea din izvorul amicitiei devotate,
 Sau, lăsându-se pornirei unei inimi înfocate,
 Sboară p'aripi de amor.

Astfel și eu plin de frică, strâns de dor și de suspine,
 Ca să 'ntâmpin vijelia mă lipisem lângă tine,
 Șarpe crud, înveninat!

Patru ani am supt veninul din fatala-ți mușcătură,
 Patru ani p'un pat de doliu, ca un câne 'n bătătură,
 Am zăcut nemângăeat!

Patru ani mi-am plâns destinul și mi-am blestemat simțirea,
 Patru ani mi-a fost legată libertatea și gândirea
 D'al tău pas amăgitor.

Căci al tău fiind pe lume, nu trăiam decât prin tine;
 Chiar suspinul conștiinței și durerile străine
 Mă găsiau nesimțitor!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar nu socoti că blăstem a ta neagră suvenire;
 Căci în fragedul meu suflet și 'n duioasa mea gândire
 Ura nu poate domni,

Insă când mi-aduc aminte, că mi-am cheltuit cu tine
 Cel mai pur, mai nobil sânge și cele mai dulci suspine
 Nu pociu a nu mă jăli!

III.

Aș putea ridicând glasul să declar, să spui în lume
 Ce gândești, care-ți e portul, locuința ș'al tău nume
 Și, în sabie de foc

Prefăcând în mână pana, ca un angel de urgie,
 Să-i moi vârful în otravă și supt flăcări de mânie
 Să te duc din loc în loc.

Aș putea să te dau pradă șoptelor insultătoare,
 Și să râz, să râz de tine, ca d'o vilă târâtoare
 Asvârlită p'un gunoiu

Și să fac să nu mai guste somnul tău visuri senine
 Ș'al tău piept să se topească de muștrări și de rușine
 Intr'acest cumplit războiu.

Insă tac, căci cine știe, când mânia se pornește,
 Dintre cel care suspină și din cel care lovește
 Care-i cel mai fericit ? !

Omul aruncat de patimi în beția răsbunării,
 Care n'a simțit durerea, mila, lacrima ertărei
 E un om nefericit,

Suflet laș, fără putere, biruit d'a urei silă
 Și nevrednic de virtute, căci amor, virtute, milă
 Sunt trei frați nedespărțiți ;
 Inima lui e ca piatra coperită de rugină,
 Peste care numai mușchii, semn de moarte, de ruină,
 Cresc obscuri, îngălbiniți.

*BCU Cluj / Central University Library Cluj

Las dar p'alții să-ți imprime a durerei mușcătură
 Și să verse 'n valuri negre a căinței băutura,
 Blestemând în sinul tău ;

Căci eu nu pociu fără milă să văz lacrima ce pică,
 Nici din ochii tăi de vulpe. — Oh ! mi-e scârbă și mi-e frică
 De sarcina de calău !

Adio dar, lung adio, lung și fără revedere !

Aș dori, femee crudă, nici l'a doua înviere
 Să nu te mai pociu, vedea,

Când vei sta să calci pe pragul locuințelor divine
 Înșelând pe Sfântul Petre, cum m'ai înșelat pe mine,
 Ca dracului să te dea !

IV.

Amor, dulce deșteptare și misterioasă lege !
 Numai tu mă faci cu mintea a pătrunde ș'a 'nțelege
 Al ființelor destin.

Numai tu verși mângăerea peste fruntea ce veghează,
Glasul tău e carte sacră de cântări ce parfumează
Al mizeriei suspin.

Însă focul tău cel sacru și sămânța ta divină
Numai răsărind p'o față și p'o inimă senină
Produce roade cerești.

Vai ș'amar de omul care un pământ ingrat alege,
Căci numai nenorocire și păcate va culege
Pe brazdele sufletești!

C....

D'acum pociu cu nepăsare p'a vieții tristă cale
Să trăesc, să mor în umbră ne 'nțeles și plin de jale,
Căci o stea iubită, scumpă, ale cării dulci lumine
Conducea pașii-mi în noapte, nu mai arde pentru mine!

În veci altă frumusețe nu va face ca să bată
Astă inimă, în care icoana ta e săpată,
Când nici timpul, nici distanța, nici amara despărțire
N'au putut și nu pot șterge profunda sa 'ntipărire!

Dela ceriu și delă oameni nu doresc nici o favoare!
Când speranța nu mai cântă unei inimi simțitoare,
Fruntea-și perde veselia, sinul focul creator.

Însă poate delă tine o aducere aminte,
Un suspin, o mângăere sau o lacrămă fierbinte
Ar mai alina durerea pieptului meu arzător.

Iași.

O VICTIMĂ.

Ți se va erta mult,
Căci ai iubit mult.

Albă, cu ochii negri și dulce ca o fee,
Un cap blondin de înger pe umeri de femei :
Atât era de pală ș'atât de gânditoare,
Cât s'ar fi zis o umbră străină, călătoare,
Sau geniu, ce se lasă din ceriuri pe pământ
Și merge să jelească virtutea p'un mormânt.
La gât purta o cruce, simbol de sărăcie,
Și'n inimă durerea, eterna bogăție
A celor ce pe lume se zic desmoșteniți. —
Vai ! negreșit aleșii sunt cei nefericiți !
O candelă modestă, soție tristă, blândă
Ș'amesteca prin umbre lumina sa profundă,
Cu palidele raze, ce slabe, gânditoare
Cădeau cu duioșie pe fața-i arzătoare,
Căci una din acele dureri nemărginite,
Ce nu mai lasă vieții și forțelor topite
Decât palida rază sau tainica lucire,
Ce-i luminează cursul spre vecinica peire,
Lovise cu putere plăpânda sa natură
Ș'acum simția că moare sărmana creatură !

Sfios i-era suspinul și glasul trist, dar dulce.
Să fie cântul serii, ce plânge și se duce
Să-și verse voluptatea p'un loc mai fericit ?
Să fie cea din urmă oftare de iubit ?

Suspinul unui suflet, ce 'n ultimul avânt
Își mai întoarce ochii cu milă spre pământ?
Sau tristă melodie, ce 'n noapte se ridică
Și 'n sfere legănată suspină și despică
Seninul, ce resaltă pe valuri de azur?
Să fie rugăciunea cu blândul său murmur,
Ce curge lin ca râul tăcut, misterios
Și zboară cătră ceruri p'un imn religios?
Dar iat-o, se ridică și pală, inspirată,
Suspină cu putere p'o notă desolată
Un cântec, ce se pierde prin umbre tresărind
Ca dorul și speranța proscrisului murind.

«Amor, scânteie smulsă din razele cerești!
Tu care dând viața și moartea pregătești,
Ființa ta de flacări ca geniul proscris
Și-a suspendat locașul pe margini de abis,
Cât inima ce zboară spre el și se ridică
Se 'ntoarce 'ngălbinită de jale și de frică
Și strînsă, violată de brațu-ți nevăzut
Ca undele perdute p'un râu necunoscut,
Alunecă din sinul plăcerii d'aurite
Pe brațele durerii de lacrimi veștejite,
P'al cărui pat veghează, suspină și tresare
Căința, gelozia și cruda disperare.
Căci unde-i muritorul, vai! care n'a gustat
Din cupa ta veninul? Și cin' s'a lăudat,
Când furiile soartei pe capu-i se ridică,
Să-și fi privit ruina în față fără frică
Și fără remușcare? — Suspinul infortunii
Nu-i tânguios și dulce ca glasul rugăciunii,
Ci trist, amar ca dorul ce geme p'o ruină
Și negru ca o noapte lipsită de lumină!»

A candelii lucire d-o dată tremură,
Iar dulcea creatură tăcu și espiră!

C . . .

Deacă vei simți că sinul palpiteză și tresare,
Când vei arunca privirea p'aste linii arzătoare,
Crede că ziua și noaptea port cu mine dorul teu,
Și că rana mea profundă, ca o lampă nevăzută,
Arde 'n sinul meu de flacări tainică, necunoscută,
Nesțiind nimeni secretul, decât eu și Dumnezeu.

Iar de vei crunta sprânceana, de te-i crede ofensată,
Ah! gândește-te, că omul cu simțirea condamnată
A iubi fără speranță e destul de pedepsit!
Și n'adăuga la focu-mi o vrăjmașă nepăsare
Și disprețul sau mânia l'a mea crudă disperare
Și la trista mea privire un ochi rece, împietrit.

Uită dorul, uită jalea suferințelor trecute!

A uita nenorocirea ș'a iubi e o virtute

Ș'o speranță 'n viitor.

Și revino la iluzii, la viață, la plăcere.

Fericirea-i mult mai dulce după zile de durere.

Îndoește-te de toate, însă nu și de amor!

(Iași)

PLÂNG.

(Amicului S. M.)

Când veselia vei căuta
În versu-mi rece și desolat,
Adu-ți aminte și nu uita
C'am fost din leagăn predestinat
Să-mi duc durerea din loc în loc
Și nicăirea să n'am noroc;

Că veselia nu strălucește,
Decât pe fața celui iubit,
Sau în simțirea ce se nutrește
Dintr'al speranții pom d'aurit,
Iar nu pe capul trist, arzător,
Fără credință și viitor.

Și cum pociu râde și să nu plâng,
Când împrejurul vieții mele,
Din oră 'n oră văz că se strâng
Mai multe lacrimi, mai multe rele;
Când ori în care parte privesc,
Tot frunți pălite eu întâlnesc?!

Deacă din ceruri mi s'ar fi dat
Altă chemare sau altă fire,
Un suflet rece, ne 'nduplecat,
Privind la toate cu nesimțire,

Mi-aş duce pasul făr' să gândesc,
Că mai sunt oameni, ce pătimesc.

Şi ca femeea fără suspine,
Ca egoistul nesuferit,
Cuprins cu totul numai de mine,
Acum aş plânge nefericit.
Acum aş râde, bea şi cânta
Şi 'n nepăsare m'aş desfăta.

Dar cine poate să-şi schimbe firea?
Şi cum poţi mila să birueşti,
Dela durere să 'ntorci privirea,
Nenorocitul să-l ocoleşti,
Să calci pe cue, să 'nnoţi în sânge
Fără să blestemi şi făr' a plânge?

Tu care 'n lumea unde trăeşti,
Gândind la bine, în dor te stângi,
Tu care suferi, lupţi şi iubeşti
Şi râzi adesea ca să nu plângi
Tu şti, amice, cât e de greu
Să smulgi durerea din pieptul teu!

Voiu plânge dară, voiu lăcrăma
Până 'n momentul necunoscut,
Când braţul morţii va sfărăma
Pe patu-mi rece, jalnic, tăcut
Lanţul ce ţine sufletul meu
Să guste pacea lui Dumnezeu!

O D U R E R E .

. Gândit-ați vre o dată,
Voi, ce purtați p'o față de lacrimi inundată
Paloarea suferinții și brazda sângeroasă,
Făcută d'a sclaviei mușcare veninoasă,
Gândit-ați, zic, că este pe lume o durere,
Al cărui braț teribil și vecinică putere,
Ascund săgeți și chinuri cu mult mai ascuțite ?
O flacăra ce-aruncă pe chipuri strălucite
Și mândre de culoarea divin'a tinereții,
Cenușa vânturată de sita bătrâneții ?

E focul pur și tainic, aprins în templul sfânt,
Din care nasc eroii ș'aleșii pe pământ!
Jeraticul, pe care în aburi se topește
Tămâea prea curată, ce 'nalță, respândește
În valuri de iubire parafumu-i d'aurit
Și 'n undă de lumină p'un suflet rătăcit.
E ohiul Providenții, e flacăra nestinsă,
E lampa spre veghere etern, etern aprinsă,
E focul ce să chiamă amor de omenire !
Ah ! Cea ce sondează c'o tainică privire
Secretul ranei sale și simte pipăind
Scânteeea astei flăcări prin vine circulând,

Acela poate scrie cu degetul simțirii
Delirul suferinții, turmentele gândirii
Și în fața providenții ș'a lumii poate plânge
Durerea neodihnii și nobilul său sânge
În valuri de sudoare topit de insomie,
Sau de ingrate brațe vărsat cu vrăjmășie.
Căci aspră, ca un înger cu sabia de foc,
O forță nevăzută veghind, din loc în loc
Îl mână și-l muncește zi, noapte, fără milă,
Cât inima zdrobită de luptă și de silă,
S'acopere cu vâlul durerilor tăcute
Și somnul și odihna și visele plăcute
Din patul său de lăcrămi dispar înfiorate
Și fug ca niște umbre de demoni alungate.
Căci până când vieța curată și senină
Se naște cu speranță și moare p'o ruină,
Și până când s'aude p'a lumii 'ntinsă mare
Urlând a nedreptății sălbatică strigare,
El nu-și închide ochii și brațu-i înfocat
Susține pretutindenii pe omul apăsător.

ÎNTRISTARE.

Eu nu pot stinge dorul momentelor trecute
Și nu pot să mă apăr de rele nevăzute,
Dar pot în vin și 'n lacrimi, durerea să-mi alin ;
Când noaptea 'naintează și negura se lasă,
Când jalea mă cuprinde —, iau cupa de pe masă,
Ridic ochii la ceruri și beau, cânt și suspin.

La regii poeziei, la visele măririi
Gândesc și gându-mi sboară pe câmpul nemuririi
Și pieptul mi s'aprinde d'un foc secret și sfânt ;
Dar vai ! îndată capu-mi se pleacă, visul piere,
Căci ca s'ajung l'atâta lumină și putere
Ar trebui în ceruri să fiu, nu pre pământ !

Un crin uitat în umbră nu poate să trăească,
Nici plânsul și durerea în vin să se topească,
Și cântecul deșteaptă amare suveniri.
Amice, când o soartă cumplită te gonește,
Ce-ți pasă dacă barca s'afundă sau plutește ?
Să scapi nu-i cu puțință de cruntele-i loviri !

LA RÎUL MOLDOVA.

Cine-ar zice văzând apa-ți limpede, curată, lină,
Mai albastră decât cerul, tresărind pe bolovani,
Cine-ar zice, că jelește? Cine-ar zice că suspină,
Ca o văduvă sdrobotă de durere și de ani?

Ah! tu plângi, tu plângi, Moldova, timpul cel de bărbăție,
Când Românul plin de sânge și de lupte obosit
Arunca spada pe țarmuri dup'o zi de bătălie
Și-și spăla fața și părul în valul tău strălucit

Și când nobila română, nebunatică și vie
Își făcea din unda-ți pură o cămașă azurie
Să-și ascunză sinul fraget, alb, rotund ca un pahar.

Dar acum cine plutește p'a ta dulce legănare?
Cine bea? Și cine soarbe delicioasa ta răcoare?
Jidoavca nerușinată și cu Jidovul murdar!

(Roman, 1862).

NU MĂ UITA.

Gândește-te la mine, când aura sfoasă
Deschide dimineții palatu-i încântat;
Gândește-te la mine, când noaptea voluptoasă
Pășaste visătoare supt vălu-i argintat.
La șoptele plăcerii, când sinul tău palpită,
La visurile nopții, când umbra te invită,
Așcută cum suspină
O voce tristă, lină :
«Nu mă uita»

Gândește-te la mine, când soarta ne'mpăcată
Mă va sili departe de tine să trăesc,
Când vei simți că dorul și vârsta 'naintată
Dureri necunoscute pe capu-mi grămădesc.
La ultimul adio! L'amoru-mi te gândește!
Căci timpul nu-i nimica, când sufletul iubește.
Atât cât voiu trăi
Zi, noapte-ți voiu șopti:
«Nu mă uita»

Gândește-te la mine, când inima-mi răcită,
Și 'n umbre cufundată nu te va mai chema,
Gândește-te la mine, când floarea părăsită
Pe piatra-mi funerară încet va lăcrima.

Eu n'oiu mai vedea chipul și formele-ți divine,
Dar sufletu-mi veni-va a plânge lângă tine.

Ascultă cum suspină
În noapte-o voce lină:
«Nu mă uita»

(Din Alfred de Musset)

SUVENIRUL UNEI ÎNTÂLNIRI.

Eu o caut în tot locul
Și știi bine că s'a dus.

I. Eliade

O tăcere voluptoasă peste flori se legână,
Nici o șoptă, nici un șgomot, — numai frunza suspină
Și-și amesteca fiorul dulce, blând, misterios
Cu sfieala și-bătaea pieptului ei amoros.
S'ar fi zis că însuși firea, simțitoare la nevoi,
Se gătea ca să 'ntărească legătura dintre noi,
Și prin dulcea-i adiere — adunate la un loc,
Să consume, să topească două inimi într'un foc.
Ochii săi luceau supt vălu-i negru, tainic, fericit,
Cum lucește 'n miezul nopții diamantul strălucit,
Iar pe nobila sa frunte și pe chipul său divin,
Aci se vedea paloarea melancolicului crin,
Aci rumeneala rodii; răspândindu-se ușor,
Impărția cu modestie farmecul său răpitor
Și la cele mai mici unde, ce prin umbre tremurau,
Glasu-i espira pe buze, sufletele palpitau
Par' c'ar fi voit să spargă închisoarea lor de lut
Ș'amândouă 'mbrățișate să s'avânte 'ntr'un minut.

Dar cine poate descrie toate formele cerești
Și s'arâte câte una grațiile sufletești
Revărsate peste dânsa de divinul creator
Într'o zi de voluptate, de lumină și d'amor?

Niciodată glas mai dulce la ureche n'a șoptit
Limba inimii, suspinul amorului fericit,
Ale cărui tainici șoapte omul le poate simți,
Dar pe care nici o mână n'a putut a le descri.
Niciodată supt strânsoarea unei calde 'mbrățișeri,
Sau în focul și delirul voluptoaselor plăceri,
Niciodată sin mai fraget nu s'a văzut tresărind,
Nici priviri mai rugătoare printre lacrimi strălucind.
Era sveltă ca o nimfă și cu sinul voluptos,
Dulce, timidă, tăcută ca visul misterios,
Cu suflarea arzătoare, cu privirile adânci,
Mândră, iute, nesupusă ca șoimul născut pe stânci,
Ș'apoi blândă, rușinoasă și cu ochii la pământ
Ca o soră 'n rugăciune, dinaintea unui sfânt.

Astfel strălucia iubita și tot astfel desvălesc
Prin oglinda suvenirii chipul său dumnezeesc.
Deși azi tăcut și singur ca o peatră de mormânt,
Eu nu mai simț decât dorul zilelor ce nu mai sânt
Și c'un ochiu pătruns de milă și pe jumătate 'nchis
Lăcrămând aștept sfârșitul — vai! trecutul e un vis,
Ale cărui dulci momente și dorite suveniri
Se prefac în lungi suspine și 'n profunde chinuiri!
Azi, când mă gândesc la dansa, mi se pare c'am zărit
Unul din acele visuri necoprins, nepipăit,
Ce s'arată 'nchipuirii și surăde un minut,
Ș'apoi trece ca un fulger și se face nevăzut,
Lăsând ochilor icoana unei sfinte năluciri
Și simțirii desperarea perdutelor fericiri!

Eu mă plâng, nu blestem soarta, lăcrămez și mă gândesc,
Și când jalea mă cuprinde, mă supui, mă umilesc,
Căci de 'mi mai aduc aminte de amorul meu trecut
Și de mai suspin cu lacrimi după binele pierdut,
Tot mai simț încă divina trebuință d'a iubi.
Cel ce nu mai poate plânge, nu mai poate nici simți.

FECIOARA.

Văzuta-ți vre o dată prin selba d'aurită
De focul primăverii o floare coperită
De frunze, supt al cărui desiş misterios
D'abia poate pătrunde zefirul voluptos?
Ea nu poartă culoarea măreață, purpurie,
Cu care se gătește divina bucurie,
Nici verdele speranții, nici fața d'aurită
Ce fâlfâie și cade p'o frunte fericită,
Când vântul mișcă earba și frunzele sfoase,
Când fluturii se 'ngână cu șopte voluptoase
S'ascunde frumusețea acestor răpitori,
Fiind nenorocire și moarte pentru flori.
Dar când privighitoarea pe ramura tăcută,
Supt care dulcea floare trăește nevăzută,
Ș'amestecă durerea cu trista melodie
Ce 'n noapte lăcrămează — la palida făclie,
Ș'aprinde și 'n tăcere plăcutul său miros
Expiră și se 'nalță suav, misterios,
Albastra sa rochiță, de rouă parfumată,
E pură ca o noapte de stele semănată;
În forma unei inimi tăcute, gînditoare,
Modesta sa foiță se naște și răsare,

Iar viața sa plutește ș'apune 'ntr'o gândire
D'amor, de inocență, de tainică jertfire.
Astfel e și fecioara. —

De trei ori fericită,
Acea, peste care suflarea vestejită,
Ce stinge său preface în flacări de ruină
Scânteea, ce 'ncălzește natura sa divină,
Nu și-a vărsat veninul corupt și necurat.
Amorul se revoltă și fuge 'nspăimântat
Din brațele femeii de patimi amețită;
Căci dulcea lui lumină, fiind însuflețită
D'o flacără cerească, în lunga-i suferință
Suprema voluptate e tainica dorință
D'a prinde fericirea zi, noapte așteptată
Pe buza frumuseții cu inima curată.

AMICULUI M. D.

Scumpe și iubit amic,
Toate 'n lume sunt nimic,
Dar numai cel ce-a simțit
Amicia și-a iubit
Poate zice c'a trăit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AMICULUI I. A.

Dacă viața este un vis,
Dacă de ceeace-ți este scris
Nu-i cu putință să fi păzit,
De ce atâta grije și chin
Ia-ți cupa, frate, — umple-o cu vin
Și bea, visează până 'n sfârșit.

UN RĂSPUNS.

— De ce viața noastră se umple de lumină,
Când inima de focul amorului suspină?
Îi zise cu blândețe străinul, întrebând.

— Căci fiele pustiei sunt bele, înfocate,
Iar inimile noastre ca ziua de curate,
Răspunse cu dulceață Arabul suspinând.

DIN DEPĂRTARE C...

Să nu părăsești uitării jalnica mea suvenire!
Mai adu-ți, adu-ți aminte, căci la singura gândire
C'aș putea uita de tine prin lume să rătăcesc,

Simț că mintea mi s'ar pierde, disperarea m'ar învinge,
Și durerea cu iuțea către moarte m'ar împinge,
Căci eu numai pentru tine mai respir și mai trăesc.

B O G Ă Ț I A.

O nobilă, frumoasă și palidă regină,
Deși n'am pus piciorul pe pragu-ți d'aurit,
Deși n'am supt dulceața din buza ta divină,
Dar sufletu-mi adesea la tine s'a gândit !

Tu ești o zeă bună, plăcută, generoasă,
Ești scutul libertății ș'al binelui izvor,
(Pe sinul tău virtutea plutește radioasă
Și geniul prin tine își ia falnicul sbor.

La blânda ta zimbire săracul se'ndulcește,
Și când arunci asupra-i un ochiu de milă plin,
Pe fața lui pământul cu cerul se'ntâlnește,
Din trist devine vesel și din obscur senin.

Dar spune-mi ce putere te'mpinge și te mână
Ce spirit te constrânge, ce zeu necunoscut,
S'adapi mai totdeauna din sacra ta fântână
Pe cel mai crud, mai lacom, mai prost și mai urât?

Ah! negreșit din ziua de veche suvenire,
De când regele Midas, răpit de ochii tăi,
Te preferi virtuții — fuși dreapta moștenire
Și partea celor lacomi ș'a celor nătărăi !

BĂTRÂNUL.

(AGONIA DREPTULUI)

Dedicațiune memoriei marelui patriot I. Câmpineanu.

Fiind soția morții supusă, nelipsită,
Tăcerea-și desfăcuse mantaua sa cernită;
Pe când ascuns în umbre și'n valuri de durere
Zăcea luptând bătrânul c'o rază de putere,
Născută din amorul sublim al datoriei.
Sub mâna suferinții, pe câmpul bătăliei
Erou 'nfruntă moartea, dar însă n'o dorește,
Căci până când dreptatea de răi se biciuește
Și până când virtutea suspină părăsită,
Nu-și crede datoria și sarcina'mplinită.
Atât era de palid și slab bunul părinte,
Cât cineva văzându-l ș'ar fi adus aminte
D'un sfânt supus torturii.—Pe nobila sa frunte
Sudoarea neodihnei lăsase urme crunte.
A morții răsufare strângea blânda-i vedere
Precum un șarpe strânge un pui făr' de putere,
Pe când din alba-i geană, pe fața-i ruinată
Curgea, ca picătura de soare desghețată,
O lacrimă ferbinte — lumină ce vestește,
Când moartea stinge glasul, că inima trăește.

Dar pentruce d'odată se mișcă și tresare?
Și pentruce se vede pe fața-i arzătoare
O rază de lumină și'n ochiul său pălit
Un foc, ce desvălește un suflet liniștit?

Ah! poate că-i suride speranța mincinoasă,
 Ce varsă cu plăcere p'o rană veninoasă,
 Prin rîuri de lumină, un farmec d'aurit,
 Și deșteptând simțirea în pieptul osândit,
 Descopere gândirii obscure, rătăcite
 Vieața legănată de visuri fericite,
 Când inima sdrobită și dusă'n neființă
 Se stinge, se răcește cu ultima-i dorință,
 Când ochii-și pierd lumina, iar sufletul divin,
 Ca pasere cerească, p'un sfânt, ceresc suspin
 S'avântă, lăsând lumii veșmântul său de jale.

Sau poate că trecutul, șoptind urechii sale
 Virtuți, fapte și zile d'o sfântă suvenire,
 A deșteptat d'odată plăpânda sa simțire?
 Sau poate că vr'un nume, vr'un suvenir trecut,
 Sburând ușor prin umbre, secret și nevăzut,
 Și-a pus dulcea sa mână pe capu-i arzător?!
 Căci moartea desvălește c'un ochi pătrunzător
 Durerile ascunse, sau vălul ipocrit
 Supt care se'nvălește un suflet osândit.
 Momentul disperării, o luptă furioasă,
 De multe ori încinse c'o spadă viguroasă
 O coapsă sacrilege, sau brațul unui sclav.
 Pericolul preface dintr'un fricos un brav,
 Când soarele speranții de raze l'a pătruns;
 Dar când ghiarele morții la chinuri i-a supus,
 Când omul, care geme p'un căpătâi de jale,
 Iși mai aruncă ochii pe cartea vieții sale,
 Când luptele, amorul, când faptele uitate
 Se strâng, pășesc spre dânsul cu voci nenumărate,
 Atunci, atunci infamul de spaimă 'ngălbinește,
 Iar sufletul dintr'ânsul se bate, se svâcnește
 Și fuge ca tâlharul din temniță scăpat
 De ochiul conștiinții, zi, noapte alungat;

Dar niciodată dreptul, ce luptă și iubește,
Văzând vecinica noapte spre dânsul că pășește
Nu va crunta sprânceana și nu va tremura ;
Și dacă vântul morții suflând va scutura
Din palida sa buză o jalnică șoptire,
Ah ! negreșit gândirea, plutind p'o suvenire,
Tăind pâza de umbre, ca silf înaripat,
Auzului aduce un cântec depărtat,
Un cântec scris cu flacări, cu jale și cu sânge,
Un cântec, ce răsună de mii de ani și plânge,
Că ura și durerea domnesc neconținut,
Că dreptul geme'n lanțuri ; iar omul îndrăcit
Visează nedreptatea pe stufe d'aurite,
Când sufletul eroic, cu forțele topite
Luptând să libereze p'un frate apăsut,
Se culcă pe ruine și moare desolat !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deci la sfioasa lampă ce'n trista ei veghere
Părea că răspândește c'o tainică durere
Plăpânda sa luminează p'un pat nefericit,
Văzându-se bătrânul cu ochiul învălit
De lacrimi — și la focul gândirii 'nflăcărat,
Mai bun, mai venerabil în umbre cufundat
De cât monarchul falnic în tronul său de fir,
S'ar fi văzut că este erou sfânt sau martir.

LA CRAIOVA.

Am văzut fața Moldovei, semănată de coline,
De cetăți, de văi, de selbe și de râuri cristaline,
Unde nu e cu puțință omului ca să trăească,
Făr' să cânte, făr' să râdă și din suflet să iubească.
Am văzut Iașul, odată plin de fală, de putere,
Cufundat ca un călugăr într'o pacinică durere,
Unde ochiul nu mai vede, decât gloata jidovească
De care; iubite frate, Dumnezeu să te păzească.
Am văzut și Bucureștii cu palaturi d'aurite,
Cu biserici numeroase și cu ziduri învechite,
Ce săltau odinioară d'a vitejilor cântare,
Dar pe unde azi curajul și virtutea gânditoare
Se dă 'n laturi ca să treacă curtezana amețită,
Vanitatea insolentă și prostia d'aurită :
Inșă numai lângă tine sufletul meu s'a umplut
D'acel farmec tainic, dulce, nepătruns, necunoscut,
Ce respiră din mărime și ca foc misterios,
Varsă 'n inimi credincioase un respect religios.

Oh! Craiovă, leagăn falnic de speranțe strălucite!
Nu pentru că dormi supt cerul unei clime fericite,
Sorbind lacrimile nopții de răcoare parfumate
Și d'a Jiului șoptire tresărind cu voluptate;

Nu pentru că sorb vieața după buzele-ți mieroase
Juni amici, plini de nobleță și ființe generoase,
Care sprijinindu-mi pasul și nutrind a mea putere;
Mă 'nvățau recunoștința și-a virtuților plăcere.
Nu numai pentru aceasta port cu tine dorul teu
Și te chem ziua și noaptea raiul sufletului meu;
Dar pentru că se ridică din tăcuta ta țărână
O suflare din virtutea și din gloria străbună,
Ce s'ar zice, că revarsă peste 'ntreaga Românie
Un parfum puternic foarte dintr'a Romei vitejie.

UNUI COPIL ÎN LEAGĂN.

Te salut, dulce columbă, oaspe cu cerești suspine !

Sinul tău e alb ca spuma, pur ca razele divine

Ce se joacă p'un cristal.

Două unde scaldă chipu-ți, două unde geana-ți moae,

Limpezi ca lacrima nopții, albe picături de ploae,

Ce-albesc fruntea unui val.

Câte inimi se disgheață la divina ta suflare !

Câte frunți posomorâte cufundate 'n întristare

Se deschid și strălucesc !

Căci tu ești simbol de pace, de iubire, de credință

Și nu ai nimic din lume, decât dulcea neștiință

Și suspinul său firesc.

Ah ! de ce nu ești mai mare, ca să pociu, trăind, a-ți spune

Să nu părăsești junețea desfătărilor nebune,

Visuri triste pe pământ,

Care 'n noi mai totdauna nu lasă decât cenușa

Unei inimi obosite ce ne pune lângă ușa

Negrului mormânt.

Pentru că ziua și noaptea un destin amar ne 'mpinge

Pe cărări alunecoase, întunericul ne 'ncinge

Și perduți ne-am deșteptat

Ca o lesne crezătoare, slabă, lacomă femeie,
Ce se vinde, când paloarea crede c'o transformă 'n fee,
Ș'o adoarme 'ntr'un palat.

Și ți-aș spune și ți-aș zice, ia virtutea drept soție,
Dacă vrei să-ți fie calea nesfârșită bucurie

Și tu nobil și iubit,

Și proscrisul și săracul să 'ngenunche și să zică,
Văzând sângele că-ți curge, văzând lacrima că-ți pică :
«Pentru noi a suferit!»

ADEVĂRAȚII ALEȘI.

Dedicațiune lui A. Golescu.

Când visele curate, plăcerile divine,
S'ascund și fug de lumă ca nimfele vergine
Surprinse de vederea satirului diform;
Când inimile-s sterpe, când sufletele dorm
Și nu se mai aude p'a lumii 'ntinsă mare,
Decât a nedreptății sălbatică strigare,
Amestecând sarcasmul cu vocea disperată,
Ce geme și se stinge p'o buză sfâșiată;
Sunt oameni, inimi blânde, naturi predestinate,
Ce trec, plutind pe valuri de patimi revoltate,
Curați, senini și falnici ca razele din zi. —
Ființe osândite a plânge ș'a iubi,
Formate din durere, din foc și din lumină,
Prin care providența cu mâna sa divină
Aruncă spre rodire sămânța de amor
Și varsă peste lacrimi al binelui izvor.
Vieața lor e luptă sublimă, necurmată,
Dintr'ânșii se revarsă lumina prea curată,
Ce 'nseamnă omenirii suprema bunătate
Și 'nalta fericire, în vecinica dreptate.
Pe culmea suferinții, pe câmpuri de gonire,
Pe unde a răbdării puternică privire
De multe ori își vede copiii cei mai bravi
Supt jugul disperării căzând ca niște sclavi,

Ei merg ziua și noaptea, veghind fără 'ncetare,
 Acum pe celce plânge, acum pe celce moare ;
 Aci vărsând obolul mizeriei cumplite,
 Aci vărsând suspinul pe răni nefericite,
 La unii dând speranța, la alții mângăierea
 La unii libertatea, curajul și puterea,
 Ș'aprinși de cultul sacru, d'a binelui gândire,
 Se sting uitați și pacinici p'o vecinică jertfire.
 Căci mâna suferinții sau cruda nedreptate
 Nu pot s'arunce 'ntr'aste naturi predestinate
 Desgustul, îndoiala sau planta veștejită,
 Din care naște floarea obscură, ofilită.

Surora lașității numită nepăsare,
 Ce prinde rădăcină, se 'nalță și răsare
 Pe frunți bătrâne, slabe, a căror pală față,
 Cerșind melancoliei divina sa dulceață,
 Le dă aspectul morții fatal, posomorât
 Și transformează vieța într'un profund urât.

O voi, ce 'n atmosfera de patimi otrăvită,
 Din leagăn pân' la moarte zi, noapte vă scâlțați,
 Copii născuți p'o vatră de stărvuri încălzită,
 Al cării fum vă 'neacă, v'adoarme leșinați !
 Cercat-ați suferința, nevoea și durerea ?
 Gustat-ați voluptatea, născută din plăcerea
 D'a șterge dup'o față brăzdată de nevoi
 A ranelor trăsură, al genelor șiroi !
 Izvor ce stinge bunul din ochii omenirii,
 Pe cei mai puri i-aruncă pe căile peirii,
 Când mâna nedreptății sau ura le-a produs !
 Ați căutat cu ochii gândirii mai presus
 De sfera mincinoasă, pe unde se 'nvârtește
 Corupta 'nchipuire, ce roade, nimicește
 Puterea tinereții, dorinți adevărate,
 Prin zile, nopți pierdute în visuri vinovate,

Ca să puteți pretinde cu dreptul c'ați iubit,
C'ați înțeles vieța, ați plâns ș'ați suferit?

Dar vă cunosc suspinul și cauza durerii! —
La masa lăcomiei, la sgomotul plăcerii,
(Asemenea bacantei de simțuri biciuită,
(A voastră bărbăție aleargă despletită.
Și când împinși d'o vie și lacomă dorință,
Cuprinși ziua și noaptea d'o pală neputință,
Voind a da o formă la gânduri vinovate,
Cercați a pune haina virtuții pe păcate,
Sau măurați în sterpului și palidul său sbor
Ambițiunea voastră c'un geniu creator;
Atunci, atunci, vai vouă! simțind că vă lipsește
Puterea, sănătatea, că cerul nu vorbește
Prin sufletele voastre — căci focul, ce creează
În suflete impure etern nu luminează;
Atunci, zic, ca fanteame flămânde, leșinate,
Pășiți pe calea vieții cu frunțile plecate,
Și obosind mulțimea cu plângeri scandaloase,
Precum se 'nghite fiera de plante veninoase,
Asemenea 'n vârtejul de patimi desfrânate
Și sufletele voastre se sting abandonate;
(Căci cela ce trăește pe lume pentru sine,
(Disprețuind amorul și la dureri străine
(Privind c'un ochiu de ghiață, tăcut, nesimțitor,
E mort ca și copaciul uscat, neroditor,
De care muncitorul, repaos căutând,
S'ascunde plin de jale și fuge blestemând.

S O N E T

MAICH E. B.

La glasu-ți suav și dulce, plin d'o sfântă armonie,
Inimile se deșteaptă, ochii caută spre cer,
Iar gândirile deșarte ca o neagră vijelie
De puterea sa divină în noapte se 'mping și pier.

Dumnezeu ți-a dat virtutea, prin cântări religioase
Proclamând a sa mărire, să propagi al său amor,
Și s'arăți prin dulci suspine, prin lacrimi armonioase
Raiul și eternitatea sărmanului muritor.

D'al tău glas, d'a sa dulceață transportat, plin de uimire
Îți închin cu umilință din adâncă mea simțire,
Ca o jertfă prea curată, focul meu religios

Și-ți declar că ziua, noaptea, în dureri, în fericire,
Ca un imn venit din ceruri, ca o scumpă suvenire
Va răsuna la ureche-mi versul tău melodios.

(*Văratăcu*, 1863, Aug. 29).

7

VERSURI SCRISE PE FAȚADA PEȘTERII DE LA
DÂMBOVICIOARA.

Peșteră posomorâtă
Mare, umedă, tăcută,
Ai fi bună 'n București
Ca să servi de pușcărie
Hoților, care sfâșie
Pieptul țării românești!

(1863, Iulie 24)

ÎN ANUL 185...

Aurul și vanitatea cu-a lor vargă d'aurită
Mii de inimi, mii de brațe cu putere stăpânesc,
Dar la patria cea tristă și 'n durere părăsită,
Vai! sunt prea puțini aceia, ce cu milă se gândesc.

E grozav să ai o teară de sclăvie junghiată,
Și pe vetrele străbune ca proscris să rătăcești,
Să fi om, să ai un suflet, să-ți vezi mâna sfâșiată
Și să nu poți nici să aperi, nici să plângi, nici să vorbești!

F. Arvers

SECRETA MEA DURERE....

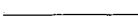
Secreta mea durere se va 'ngropa cu mine
Și nimeni nu va plânge la capu-mi arzător,
Un plâns de vecinic doliu, de vecinice suspine,
Căci vieța-mi fu o lungă oftare de amor
Zadarnică, perdută ca și cum n'ar fi fost !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Căci razele speranții și glasul mângâierii
Nu și-a vărsat lumina pe sufletu-mi tăcut,
Și rătăcind ca dorul pe stâncile durerii
În sinul meu amorul trăi necunoscut
Și jalnic ca o floare născută p'un mormânt.

O tu, ce-aprinzi în pieptu-mi dureri neadormite!
Când noaptea se coboară cu șopte fericite
Pe patul tău odihna și somnul a chema,

Poate că zici adesea cu buzele-ți divine,
Cetind aceste versuri d'a ta ființă pline :
«Cine-i acea femeie?» — și nu poți devina !

ÎN CARNAVAL ¹⁾.

Peste tot lumini și focuri, sărbători, răsuri și glume ;
Peste tot femei și oameni în fantastice costume

Stravestiți, se veselesc ;

Timpu-i greu, noaptea-i profundă, e târziu, dar ce le pasă,
Când bachanta se descinge și când cupa e pe masă,
Cine mor, cine trăesc ?

Muzica cântă, răsună ; capetele se ridică ;

Danțul, animat de Bachus, ca o furie antică

Se deșteaptă arzător ;

Și pe când nimfa s'asvârle supt a lampelor lucire,
Satirul ese din umbră și c'o lacomă privire,
Făcând semn unei cumetre, simte 'n vine un fior !

Împrejurul unei mese, pali, aprinși, în nesuflare

Stau bătrâni, bărbați și tineri învocat cu 'nfiurare

Un destin cumplit, amar ;

Și'ntre răsuri și blăsteme, când norocul se fixează,
Corifeul se ridică, Arlechin se depărtează,
Scotocind pe nesimțite fundul unui busunar.

Insă mai presus de patimi și d'a luptelor strigare,

Mai presus de voci pierdute și de 'ntârzieri amare,

Se înalță, predominesc

¹⁾ În *Satyrul* din 13 Februarie 1866.

Sgomotul sonor, tumultul șoptelor misterioase,
 Rezultând din frământarea femeilor curioase
 Ce s'arată și privesc !

Una, studiind efectul unei pose meditate,
 Afectează modestia inocenței nepătate,
 Supt un aer virginal ;
 Când în pieptu-î de Sirenă zac, fierbând cu 'nflorare,
 Pasiuni, dorinți ascunse, mult, cu mult mai arzătoare
 Decât setea lui Tantal.

Alta, consultând oglinda, de triumf se 'ncredințează :
 Diamantul pintre umbre, ca un soare luminează,
 Sinu-î alb, întrevăzut ;
 Inșă, desfăcând buchetul, înnodat cu măestrie,
 Ai putea surprinde semnul, urma proaspătă și vie
 Sărutatăului vândut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cealaltă, zărind bogatul, îi surâde și-l numește :
 Gata a intra, la ușă, pentru dânsul se oprește,
 Salutând voios, glumeț.
 Cea mai pură, mai modestă și mai dulce la privire
 N'are decât o durere, o speranță, o gândire :
 A ajunge c'orice preț !

Căci a cultiva grădina sentimentelor alese
 Pentru ele sunt discursuri, vorbe seci, neînțelese,
 Glas de bufă cobitor,
 Pe care un vânt, o rază, un capriț, o răsuflare
 O cordea, o modă nouă, o furtivă sărutare
 Le șterge din mintea lor.

Toate, zic, n'au decât una și aceeași suferință :
 A plăcea, de cum-va tații și-au dat mai multă silință,
 A le face vorbitoare, frumusele și nurlii ;

Iar de nu, blăstem și moarte, întunerec și durere!
Pisma, ura, calomnia e cea mai dulce plăcere,
Cu care-și petrec vieța aceste negre stafii!

Oh! dar să 'nctăm odată a mai ține lănțuite
Brațele noastre căzute, frunțile noastre pălite
D'acest jug apăsător!

Deja noaptea se retrage, aurora se ivește!
Cine suferă și luptă, cine crede și iubește
Să salute cu speranță soarele liberator!

SUSPINUL UNUI CHINEZ.

Inchinat unei dame române ¹⁾.

Spune-mi pentru ce, când raza dimineții voluptoase
Inundează de lumină camera ce locuiesc,
Mă deștept răpit în dorul unor visuri amoroase
Și surprins, simț că la tine făr'de voe mă gândesc?

Spune-mi, pentru ce, când ziua mii de guri înflăcărâte
De mărire, de putere și de glorie vorbesc,
Eu cu buza tremurândă și cu genele plecate,
Făr'de voe zic'cu nume și la tine mă gândesc?

Spune-mi, pentru ce, când noaptea se coboară și se lasă,
Ca s'adoarmă neodihna celor ce se chinuesc,
Eu nu pociu închide ochii? Un secret adânc m'apasă,
Plâng, veghez și făr'de voe tot la tine mă gândesc.

Pentru ce? — Pentru că omul se deșteaptă prin durere
La frumos, la voluptate, la iluzii, la plăcere
 Și începe a trăi;
Pentru că ceea ce'n lume se numește fericire
E divina deșteptare, dulcea, tainica simțire
 D'a *visa* și d'a *iubi*!

¹⁾ În *Satyru*l dela 12 Martie 1866.

«SPUNE-MI DE CE AI PLECAT»¹⁾

Am plecat să scap de umbra nopților întunecoase,
Unde plin de gânduri triste și de griji misterioase,
Căutând somnul și pacea sub un cer acoperit,
Simțiam dorul mai fierbinte și destinul mai cumplit!

Am plecat să scap de glasul șoptelor înveninate
De furoarea neputinței, de Tartufi, de guri căscate
Ce vărsau cu 'nversunare otrava suflării lor
Peste cea mai bună faptă, peste cel mai sfânt amor!

Și cu toate astea însă din minutul de plecare
Nici o flacăra de ură, nici un dor de răsbunare
Nu s'aprinde 'n ochii mei ;
Ci din contra, pieptu-mi bate, inima se rupe 'n mine,
Când gândesc c'o soartă crudă m'a gonit de lângă tine,
Cea mai dulce, mai frumoasă și mai scumpă din femei!

¹⁾ *Satyru*, 10 April 1866.

DOR ȘI JALE. 1)

Deacă soarta ne 'mpăcată seau a cerului mănie
Te-a ursit să zaci în lacrimi, în durere și 'n sclăvie
P'un pământ, al cărui soare luminos și strălucit
Te deșteaptă și te culcă desolat, desmoștenit
Și pe care umbra nopții nu se 'ntinde, nu se lasă
Decât numai ca s'adoarmă desperarea, ce te-apasă,
Nu-î așa, că plin de jale și cu ochii la pământ
Simți că patria e 'n ceruri, libertatea 'ntr'un mormânt?

BCH Cluj / Central University Library Cluj

Și când obosit de lume, într'un timp de nesimțire,
Din amor seau din credință pentr'o mare suvenire
Ai voi, călcând țărâna unei falnice ruini,
Pe altarele virtuții să te pleci și să te 'nchini;
Dar văzând, că pretutindenă pacea morții predomină,
Că nici umbra nu se mișcă, nici un suflet nu vorbește,
Că nu vezi măcar o cruce seau o palidă lumină
Priveghind în miezul nopții p'o eroică ruină,
Nu-î așa, că simți cu lacrimi, plecând fruntea la pământ,
Că mărirea este 'n ceruri și virtutea 'ntr'un mormânt?

Toate trec, toate se schimbă; ziua 'n noapte se preface;
Bucuria se renaște, plânsul și durerea tace;
Dar nimic nu poate stinge dintr'un piept nenorocit
Suvenirul și dorința unui timp mai fericit!

1) *Satyra* din 20 Martie, 1866.

Astfel, tristă Românie, întorcând a mea privire,
Cu suspin mi-aduc aminte de trecuta-ți fericire,
Când, prin drept și prin valoare strălucind măreață 'n lume,
Nu erai numai o formă, un gol, un zădarnic nume,
Căci în inimi și 'n năravuri, în limbă și 'n cugetare
Se simția fierbând puternic româneasca ta suflare!
În zadar, coprins acuma d'a ta mare suvenire,
Plin de vechea bărbăție și d'a faptelor mărire,
În zadar ascult și caut, stau în loc și mă gândesc:
Românie, țeară scumpă, nicăiri nu te găsec! ↓
Negreșit, ș'acum Carpații desvălesc o mândră frunte,
Și-acum floarea crește 'n vale, buciulul răsună 'n munte
Și din culmea ridicată, unde ochiul se oprește,
Auz Oltul cum suspină și Dunărea cum mugește.
Însă unde sunt eroii și valoarea lor divină?
Unde-i vechea libertate? Unde-i fala de regină?
Ș'acel piept, ș'acea virtute, ș'acel sânge strămoșesc
Ce dau cerului, naturei corp și suflet românesc?

A pierit, ș'a dus cu timpul! Azi p'acest pământ tăcut
Glasul patriei române e un glas necunoscut!

DE CE TĂCEȚI?!¹⁾

Inimi duiioase ce suspinați
După dreptate, după amor,
Speranțe pure ce vă 'nălțați
P'un vis de aur spre viitor,
Guri însetate de frumuseți
De ce tăceți?!

Selbe profunde, misterioase,
Pline de umbră și de flori,
Râuri cu șopte armonioase,
Vânturi ușoare, câmpuri cu flori
Și voi stânci negre, arbori măreți,
De ce tăceți?!

Frunți arzătoare, priviri aprinse
Și 'nvinețite de privegheri,
Gânduri pierdute, speranțe stinse
Prin mii de lupte și de dureri,
Sudori și sânge, barzi și poeți,
De ce tăceți?!

Lacrămi secrete, necunoscute,
Suspini de lume nepriceput,
Zile fatale, timpuri trecute,
Și tu în pulbere prefăcut,

¹⁾ *Ateneul român*, I, Nr. 4 și 5 (Septembrie-Octombrie) 1866.

Vechiu, bătrân geniu străbuni măreți,
De ce tăceți?!

Idei de pace și de frăție,
De libertate și de amor,
Imnuri de fală, de bucurie,
Speranțe 'nalte de viitor,
Martiri și preoți, eroi măreți,
De ce tăceți?!

Ah! stingeți, stingeți lunga tăcere
Și dela mare peste Carpați
Cu strămoșeasca veche putere,
Ridicând vocea, vorbiți, strigați
Unire, forță, pace 'ntre frați!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

U R A S C. 1)

Urăsc noaptea, adâncimea și cărările profunde
Apărate d'al puterii glas sălbatic, fioros,
Unde leul locuște, unde trăsnetul s'ascunde
Și de unde omul fuge spăimântat și ticălos!

Urăsc pompa și mândria vanitoaselor palate,
Ce de lucș, de bogăție și de fală strălucesc,
Unde inima de milă nu suspină și nu bate,
Pe când vițiul, risipa și plăcerile domnesc.

Urăsc casa ne 'ngrijită, infidelă și lucsoasă,
Mama slabă, imprudentă și pe fiul cel ingrat,
Pe femeea prefăcută, la cuvinte mincinoasă
Ce, de râde sau de plânge, amăgește ne 'ncetat.

Urăsc mâna ce cu sila pune legea subt picioare,
Și pe judele ce-și vinde conștiința pentru bani,
Pe poet lingău și căne, fără stimă de onoare,
Ce insultă libertatea și se 'nchină la tirani.

Dar urăsc cu mult mai aspru și cu mult, cu mult mai tare
Decât aș urî păcatul cel mai negru, mai cumplit
Omul făr' de conștiință, omul făr' de remușcare
Ce nu-și mai iubește țeara și sinul ce l'a nutrit.

1) *Ateneul Român*, I, No. 2 și 3 (Iulie-August), 1866.

REVENIREA ¹⁾.

In sfârșit mai văz odată c'o duioasă tinerețe
Locuința fericită, unde 'ntâi am întâlnit
O ființă dragă, blândă, strălucind de frumusețe.
Dar acum totul e rece, trist, tăcut și părăsit!

Unde-s grațiile, dorul și plăcerile divine,
Ce umpleau aceste locuri d'un parfum necunoscut?
Noaptea nu mai are visuri, ziua — raze și suspine,
De când dulcea creatură în pământ a dispărut.

Oh, speranță mincinoasă! Oh, deșartă nălucire!
Dup'atâtea nopți pierdute în duioase privegheri,
Urmărind pasul și umbra unui vis de fericire,
Meritat prin ani de lacrimi și prin râuri de dureri,

Azi mă văz, ca mai 'nainte, obosit de întristare;
Căci amorul ce mă arde numai dorul și-a schimbat:
Eri plângeam disprețul, ura și cumplita-i nepăsare,
Acum plâng, jelind absența-i, p'un mormânt trist, desolat.

¹⁾ *Satyrul* din 1 Mai 1866.

O MEDITAȚIE. 1)

I.

Omul dominat de patimi și căzut în nepăsare,
Bea, mănâncă, doarme bine și se crede fericit.
În deșert ziua se 'nalță, umbra nopților dispăre :
Nimic nu deșteaptă somnul stomahului mulțumit!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Însă cel duios la suflet, pur și nobil la gândire,
Legănat, răpit în dorul unui ideal divin,
Zi și noapte către ceruri înnălțând a sa privire,
Se nutrește cu speranță și s'adapă cu suspin!

II

Amor, dulce deșteptare și misterioasă lege!
Numai focul tău ne face a pătrunde ș'a 'nțelege
Al ființelor destin ;
Numai tu verși mângâierea peste fruntea ce veghează ;
Gura ta e urna sacră de cântări ce parfumează
Al mizeriei suspin!

1) Din *Satyrul* de la 10 Mai 1866.

Incă focul tău cel mare și sămânța ta divină

Numai răsărind p'o față și p'o inimă senină

Produce roduri cerești.

Vai ș'amar de omul care un pământ ingrât alege,

Căci numai nenorocire și păcate va culege

Pe brazdele sufletești! ¹⁾

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ Punctul al doilea este o neînsemnată variantă a ultimelor versuri din *O iluziune perdută*.

11 FEBRUARIU 1866. 1)

După șapte ani d'o crudă și perfidă tiranie
Slabă, tristă, ruinată, obosita Românie

De mormânt s'apropia ;

Căci turbați, setoși de sânge, sub a crimei răsufare
Curtezanii și călăii într'o neagră cugetare

Moartea 'n umbră pregătea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Inima pierduse focul, mintea forța sa divină,
Iar virtutea spăimântată, ca o timidă virgină,

In tăcere s'ascundea ;

Și din munte, peste râuri și pe neteda câmpie
N'auziai decât durerea sau cumplita sărăcie

Ducând foame după ea.

Dar pe când gustau triumful c'o superbă nepăsare,
Confienți, voioși și siguri, cufundați în desfrânare,

Beți de somn și de femei,

Noaptea-și întinsese vâlul pe tăcutele palate,
Iar din umbră, fără veste, mii de brațe 'nflăcărate

Năvăliră peste ei.

1) *Traian*, 22 Iunie 1869. In *Satyrul* dela 5 Iunie are titlul *Tiranii trec, patria rămâne*.

Și c'o mână viguroasă, dintr'o falnică lovire,
Fără luptă, fără sprijin, într'o singură clipire

Acești mari, superbi titani

Sfârâmați căzură 'n noapte, în uitare și 'n căință,
Părăsiți de turma vilă de lachei fără credință,
Rasă demnă de tirani!

Azi, când ura și disprețul peste tot îi urmărește,
Când din ce în ce rușinea și tăcerea-i învălește,
Pace lor, deși trăesc!

Căci în inima umană sunt mistere nevăzute :
Când dreptatea luminează conștiințele căzute,
Chiar tartufii, asasinii și despoții se căesc.

U N A S R A.

(Variată inedită)

De ce viața noastră se stinge și declină
Când inima de focul amorului suspină ?
Ii zise cu blândețe străinul întrebând.

Căci ficile pustiei sunt bele, înfocate,
Iar inimile noastre ca ziua de curate,
Răspunse cu tristeță Arabul suspinând.

LA MOLDOVA.

(Inedit)

O Moldovă, apă sfântă și bogată 'n suvenire!
De-mi plac malurile tale, află că nu sânt strein;
Lâng'a Oltului măreață, iute, falnică șoptire
Am văzut lumina zilei, am scos primul meu suspin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Nu, eu nu-s străin de tine, dar nu iau de mărturie
Limba, sângele sau chipul, ci sufletul românesc,
Căci numai amorul leagă și statornică frăție
Nu există între-aceia, carii nu se mai iubesc.

Si eū te iubesc pe tine, te iubesc precum iubește
Fratele duios și tânăr p'un frate nenorocit,
Te iubesc, căci ca și Oltul, valul tău jalnic vorbește
D'a Românuḷui mărire, de timpul său fericit.

Cine-ar zice, văzând unda-ți limpede, curată, lină,
Mai albastră decât cerul, tresărind pe bolovani,
Cine-ar zice că sunt lacrimi? Cine-ar zice că suspină
Sinul tău mai trist de jale, decât de sute de ani?

CITITORULUI.

Rău sau bine, cu blândeță — ori în ce chip socotești
Că-ai putea să-mi judeci versul — te-aș ruga să te oprești.

Laudele strică mintea și din om modest și bun

Te fac să te uiți la stele și să strigi ca un nebun,

Să-ți întorci capul pe spate, să ridici nasul în vânt

Și să crezi că sbori prin aer și nu mai calci pe pământ;

Iar asprimea unui public desfrânat și necioplit

Amăraște și dezgustă un talent nenorocit.

(Fii discret, cu indulgență, răbdător, neprefăcut,

Căci poate și tu 'n viață multe prostii ai făcut

Ș-apoi cine poate zice că nu e fără păcat?

Unul cântă, unul râde, altul plânge ne 'ncetat,

Până când sosește moartea și p'o piatră de mormânt

Văd cu toții că dintr'ânșii nici unul n'are cuvânt.

PROZĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Cronica teatrală ¹⁾.

Iadeș, comedie originală într'un act, de d. Pantazi Ghica.

Comediile, carile oarece a fi
se par, iară peste puținel cias
ca cum n'ar fi fost se fac...

CANTEMIR.

Se face totdeauna mai mult sgomot împrejurul operei unui om cunoscut; și cu cât curiozitatea e mai mare, aparițiunea mai dorită, cu atât succesul e mai strălucit, căderea mai profundă și mai sgomotoasă.

Omul ce cade, de e necunoscut, cade numai din înălțimea operei, prin care debutează; însă omul cunoscut căzând, se rostogolește din înălțimea tuturor succesorilor sale trecute.

D. Pantazi, spirit cultivat, avocat inteligent, om împovărat de clienți și de procese, asemenea bărbaților antichității, cari, oboșiți de sarcinile administrațiunii publice, se repauzau delectându-se pe sânul muzelor; d-lui, zic, asemenea lor, în orele de repaos, surprins de muză, a făcut o comedie originală numită Iadeș.

¹⁾ *Satyrul* din 6 Februarie 1866.

O comedie originală ! Un eveniment teatral din cele mai neașteptate ! Un tezaur rar și prețios pentru repertoriul nostru cosmopolit ! Victorie dar ! Am scăpat de farsele streine, care ne stricau gustul și ne profanau limba ; am dat o lovitură de picior dramei fantastice și brumoase, care ne ținea într'o eternă lan-goare ; am scăpat înfine d'acel lux de sentimente rafinate și de pasiuni bastarde, fructul unei civiliza-țiuni în decadență, care nu mai mișcă decât naturele blazate, setoase de plăceri nouă și de senzațiuni ne-cunoscute. O comedie originală ! O palmă dată imi-tațiunei, acestui copil diform al neputinței, a căruia suflare, pătrunzând în ideile și moravurile unui popor, slăbește, desfigurează și înjosește tot, până chiar și nenorocirea !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Astfel cugetând după cetirea afișului, într'o clipă, plin de entuziasm și de speranțe, mă repezii la teatru. Sala era plină. O societate aleasă, instruită, atentivă ocupa toate locurile. Niciodată n'am văzut un public mai binevoitor și mai bine dispus a primi un succes. Toți ochii străluciau, toate gurile surâdeau, toate ini-mile sperau ; s'ar fi zis, că, fără să-și dea seamă, chestiunea de artă devenia aci chestiune națională. Și într'adevăr, văzând cineva împrejurul unui parter june, sgomotos și impacient ridicându-se acele fisionomii grave, inteligente și magistrale, ar fi crezut că azistă la una din acele serbări naționale, unde poeții, în prezența magistraților ș'a poporului, se luptau cân-tând faptele eroilor pentru a câștiga prețul victoriei.

Înfine, semnalul se dă. Cortina se ridică, atențiu-nile se fixează. Ascult, ascult, mai ascult încă..., dar

vai! somnul mă cuprinde, casc, casc și totodată mă deștept făr' de veste suspinând versul poetului:

Hélas! les plus belles espérances
Ont le pire destin!..

Negreșit, arta dramatică e o artă rară și dificilă, deoarece dintr'o mulțime de autori dramatici, atât antichitatea cât și timpurile mai apropiate nu ne-a lăsat decât numai câteva nume ilustre plutind pe nemărginitul ocean al seculilor. Negreșit arta dramatică e o artă rară și dificilă, deoarece spiritul inteligentului avocat aci și-a dat *sfârșitul*.

Autorul, voind a face o comedie, a pune pe scenă unele din acele fapte, trăsuri și tipuri originale care, pe lângă interesul actualității, au și prețiosul merit d'a personifica gusturile și tendințele unei clase sociale, ne-a oferit în loc—un fel de romanț miraculos, care seamănă foarte mult cu o noapte din Halima, unde fiecare personaj, neavând ce face, povestește câte o istorie.

Elementul principal al unei drame ori comedii fiind acțiunea, toate pasiunile puse în joc sunt condițiuni esențiale, care trebuie să concure și să se desvolte tinzând către unul și acelaș scop. Prin urmare nici un incident, nici un episod, nici un fapt izolat nu poate să existe, acțiunea fiind vieața; tot ce se petrece, tot ce se mișcă, tot ce se inventă trebuie să se lege, să se prezinte ca mijloc sau ca parte necesară a conducerii.

Autorul a neglijat cu totul aceste reguli elementare. Cine știe de nu cugeta a 'ntoarce comedia la starea ei ante-primitivă?! Judecați înși-vă din urmă-

toarea analiză de misterioasele intențiuni ale d-lui Pantazi.

D. Lică de Poeticescu, d. Petre Munteanu, d-na Svăpăeticeasca, d. Svăpăeticescu, d-șoara Miorica și cățelul se întâlnesc unii după alții, fără știrea lui Dumnezeu, ca niște căzuți din lună, la d-na Margareta, jună cochetă și văduvă. Unul spune o anecdotă, ce i s'a întâmplat la Paris, altul una ce i s'a întâmplat la Constantinopol. Lică face pe scepticul, Petre Munteanu pe antropofagul, iar cucoana Svăpăeticeasca, ca să mai animeze societatea, ia la trei parale pe Burduf, bărbatul său, care, supunându-se ca un miel, e mângăiat și gugulit ca un canar, pe când Miorica, nepoata d-sale, demoazela educată la Paris, naivă și patriotă, face grimaze, râzând pe la spate de nătângia și slăbiciunea bietului unchiu Burdușel. Cât pentru cățel, dispăruse; se aude că, ne-mai-putând suferi, se dusesse să se culce.

Însă personajul cel mai comedios din piesă e cocoșul Lică de Poeticescu. D-lui e un fel de amfibie, un fel de cameleon, care se face sceptic, negru, alb sau roșu, după trebuință. Cine-l mai înțelege? Auzindu-l singur, față 'n față cu sine, cu conștiința sa, vorbind astfel într'un monolog, care seamănă rupt din cântecul cântecelor: «Nebunia e femeie; perfidă ca unda; nimic nu împinge la prostie pe om decât femeia; amorul e o cartă de vizită, pe care o aruncă în paner, după ce pleacă amantul; amicii te sfătuiesc să te însori ca să-ți rupi gâtul; amicii te trădează; amicii te calomniază; bărbatul mângăie cățelul cocoanei; acesta-i e rolul sau servește de paravan,

ca să poată cocoana pe furiș să facă ochi dulci aman-
tului și altele»...; auzindu-l, zic, vorbind astfel, nu-i așa
că te pleci a crede, că eroul e vre un rege detronat,
care, văzându-se căzut și părăsit de amici, de favo-
riți, de tot ce puterea are splendid și fermecător,
își întoarce înapoi o gândire dureroasă și se cu-
fundă în viață plin de desgust, de ură și de îndoială?
— Negreșit. — Însă d. Lică n'a fost rege și n'a suferit.
D-nealui nici măcar n'a iubit; ba da, însă de mult,
de vr'o cinci ani, la Paris, puțin, un vis, o *păpușe*...
o suvenire. D. Lică de Poeticescu prin urmare nu-i
sceptic, ci numai se preface, precum ne spune singur,
ca să turmenteze pe Miorica Floriora și astfel, deven-
ind interesant, s'aștepte scena Iadeșului ca să'i poată
trage butucul. Înaintea unei combinațiuni atât de
ingenioase și nouă critica se confundă, tace și admiră!

Ah, domnule Pantazi! Coconul Lică de Poeticescu,
junele Român, care și-a făcut educațiunea la Paris, e
altfel.

Departe de a fi sceptic, el e vesel și plin de spe-
ranțe. Lustruit, frizat și politicos, el frecventează la
Paris toate universitățile, cunoaște grădina plantelor,
studiază galeriile de pictură, explică pe Rafael, ad-
miră pe Michel-Ange, recitează pe Byron și critică
pe Lamartine. Setos de toate, știe toate. Danțează la
Mabille, se îmbracă la Dussetois, supează la Maison-
d'or și se deșteaptă la Clichy. Întors în țară, aci e
adevărat rege! Galant și generos, femeile mor după
dânsul. Prodig și liberal, amicii îl aclamează. Și astfel
din serbare în serbare, din triumf în triumf, orgolios
și plin de datorii, ca un patrician roman, el înain-

tează până când, obosit de vanitățile lumii, se face cronicar, alegător, prefect, se 'nsoară cu vr'o moștenitoare sau se resemnează ca un cățel la picioarele vre-unei femei bătrâne.

Autorul, după cum se vede, nu și-a atins scopul. Romanțul e slab și fără invențiune. Pe lângă aceasta o lipsă complectă de acțiune, de dialoguri elegante și spirituoase, care, unite cu noutatea situațiunilor și cu frescheța personajelor, fac deliciul unei serate și reputațiunea unei comedii.

Terminând, adăogăm că piesa, fiind prea lungă, nu se poate susține până la sfârșit; dar trebuie să trecem cu vederea, considerând buna intențiune a d-lui Pantazi, care din modestie, temându-se de lipsa de calitate, a crezut de cuviință a oferi publicului cel puțin o despăgubire în cantitate.

Această critică nu e scrisă cu gând de a descuraja. Fideli principiilor marelui și virtuosului nostru filosof Kung-tseu, noi lucrăm și cugetăm pentru a edifica, iar nu pentru a distruge. Respectând avocatul, stimând gentlemanul, așteptăm cu nerăbdare o altă ocaziune ca să aclamăm autorul dramatic.

II.

Situațiunea ¹).

Scrisoare la amicul Kao-Tseu, la Peking

București, 20 Februarie, 1866.

Amice!

Ne-mai-putând suferi greutățile unei lungi călătorii; surprins și mai cu seamă obosit de spectacolul climelor, evenimentelor și obiceiurilor diferite, prin care am trecut, m'am decis în fine a mă așeza pentru totdeauna în România, țară mică, dar plăcută și foarte favorabilă naturelor pacinice și temperamentelor visătoare.

Sânt aci de câteva zile, unde împins de curiozitatea și impaciența naturală unui călător, setos d'a descoperi și d'a cunoaște lucruri nouă, îmi arunc ochii la dreapta și la stânga, simțind c'o plăcere amestecată de orgoliu, că se ridică împrejurul meu ceva, ce-mi aduce aminte patria, liniștea sa și sublima-i nemișcare.

Negreșit României, deși se trag dintr'o veche și nobilă viță, totuși sunt încă departe de a se putea com-

¹ *Satyrlul* din 27 Februarie 1866.

para cu Chinezii în antichitate, constanță, gravitate și splendoare. Judecându-i după câteva tipuri cunoscute, ei sunt ușori, supuși la plăceri, iuți, schimbători și nehotărâți, trecând dela speranță la decepțiune, fără luptă și fără rezistență. Se vede că sunt lipsiți d'acea înaltă armonie, de care vorbește ilustrul Mengtseu și care, unind și contopind într'o măsură egală toate facultățile minții ș'ale corpului, dă caracterului chinez acel aer de unitate gravă și impozantă, ce-i mărește originalitatea.

Cu toate acestea, observând mai bine, se poate vedea, că ei s'apropie de Chinezi prin modesta resignație, ce nu se îngrijește nici de viață, nici de moarte; prin supunerea pasivă și respectoasă atât de laudată de filozofii noștri; în fine prin aceea divină neștiință, abnegațiune și indiferință, ce se admiră în educațiunea poporului chinez și care toate împreună sunt forța guvernului, meritul și înțelepciunea mandarinilor.

Și ca să-ți dovedesc, că acești fericiți locuitori posed până la oarecare grad aceste rare și sublime calități, îți voi spune c'am azistat zilele trecute la nașterea unui fenomen politic foarte surprinzător și instructiv.

Fără fierbere manifestă, fără sgomot, fără nici una din acele rumori populare, care, prevestind furtuna, se ridică mai cu seamă atunci când tirania, înfigând cuțitul până la os, scoate din pieptul victimei țipătul desperării ș'al revoltei; fără nimic din toate aceste, Prințul, mandarinii și clienții săi fură destituiți și

arestați într'o clipă de poporul adunat și eșit ca din pământ.

Uimit și curios, vrând totdeodată a cunoaște cauzele și natura acestei neașteptate exploziuni, m'am adresat la unul din cunoscuții mei indigeni, care mi-a explicat în următorul mod situațiunea și faptele, ce au provocat mânia și ridicarea spontanee a poporului, căderea și destituirea guvernului.

«Sunt timpuri» — zise el — «când interesele materiale se înalță mai presus de virtute și naționalitate, când instinctele perverse și pasiunile brutale covârșesc influența sentimentelor morale și sănătoase. În aceste timpuri, dacă guvernul îmbrățișază, proteje, răspândește și propagă aceste interese, tot ceea ce face e bine făcut și bine chibzuit.

«Actele cele mai imorale, decretul cele mai ilegale, concesiunile cele mai ruinătoare sunt votate, susținute, aprobate și laudate d'acea mulțime lacomă și hidoasă de antreprenori, de contraccii, de faliti, de cămătari, de cumpărători și de vânzători nesățioși, cari se grămădesc urlând împrejurul acestui pandemoniu plin de crime și de viții, pentruca lumina să nu se facă, justiția și probitatea să nu le ceară socoteală.

«Această putere monstruoasă ține mai mult sau mai puțin; însă pe cât ea domnește, dacă partea onestă și sănătoasă a națiunii nu se ridică d'asupra, dacă suflarea ei regeneratoare n'a pătruns încă până în fundul acelu ocean arzător numit *sufletul poporului*, nu e nimic de încercat. Spiritele inferioare desperă,

pe când cele superioare aşteaptă deşteptarea cu ochii deschişi şi cu mâna pe inimă!

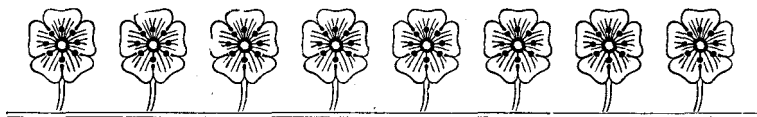
«Între acestea, puţin câte puţin, împrejurul aceluia guvern imoral, răzemat pe interesul mulţimii clienţilor, pe discreţiunea curtezanilor şi pe zelul spionilor, rândurile se răresc şi lumina se face. Oamenii oneşti îi refuză serviciile şi cei ce au participat odată din eroare acum se depărtează cu desgust; şi astfel, nemai-putând câştiga o consideraţiune, ce nu merită, perde chiar şi popularitatea mincinoasă, de care credea că se bucură, până când fără de veste zăreşte cu spaimă p'un orizon întunecos şi în aparinţă liniştit noul posomorât şi negru, care, ascunzând fulgerul, ameninţă a izbucni, a şterge ş'a purifica.

«Acel nou, aceea lumină acoperită, acel fulger ascuns nu e altceva decât marele *suflet naţional*, ce se întoarce la conştiinţă şi la probitate, resturnând într'o clipă un guvern imoral, care părăsit de clienţi, de linguşitori şi de favoriţii îmibuşaţi, nenorocirea domnilor, sărăcia şi ruina popoarelor, se cufundă în umbră plină de spaimă, de ruşine şi de căinţă: conştiinţa naţională nu are decât a-l împinge cu degetul pentru a se răstogoli...»

Spăimântat şi în mirare de limbuşa acestui om, care 'n câteva minute pronunţă mai multe fraze, decât ar putea exprima cel mai elocvent mandarin într'un an de zile şi ne 'nţelegând destul de bine valoarea reflecţiunilor sale, îi comunicăm ca un exemplu de maniera românească de a vorbi, pe când eu, politicoş, plecat şi grav mă duc să văz nu cumva voi putea

descoperi în sânul sau pe fața poporului român vre-o rază din acel *suflet al națiunii*, de care-mi vorbise cunoscutul meu.

P. S. Liniștea domnește pretutindeni. Poporul stă, privește și așteaptă. Mandarinii se obsearvă salutându-se cu gravitate; iar eu, nevăzând nimic, ascult c'o plăcere amestecată de orgoliu circulând împrejurul meu ceva, ce mă face să suspin și să strig tresărind: Nu sânt oare la Peking?

III.

Femeea ¹⁾.

(*Epistolă la amicul meu Mi-sang, la Peking*).

Frumusețea consistând mai mult în imaginație de cât în realitate, cu cât dară un popor se ține într'o regiune mai înaltă de lumină, de progres, de perfecție, cu atât idealul frumuseței e mai pur, mai ales, mai estetic; și, din contră, cu cât poporul descinde, cu atât idealul slăbește, se întunecă și se micșorează.

Prin urmare, considerând eselența gustului chinez atât din punctul de vedere de formă și de proporțiune fizică, cât și din punctul de vedere de concepțiune morală, poți să-ți închipuești cât e de greu unui străin, născut dintr'o rassă fidelă armoniei tipului străbun, a judeca cu indulgență niște fisionomii, ai căror autori, părăsind ideile, obiceiurile și maximele strămoșești, au sacrificat sănătatea gustului original unei sterpe imitațiuni fără caracter, fără putere și fără nobleță.

Se zice, că femeile române strălucesc prin maes-

¹⁾ Din *Satyrul* dela 20 Martie 1866.

tatea figurei, prin simplitatea costumului și prin gravitatea manierelor. Aș privi cu fericire și admirațiune un asemenea spectacol, mai cu seamă când simț că numai frumusețea femeilor m'ar putea consola de lipsa imaginilor virginale ale patriei și de neodihnele unei vieți izolate.

Însă trebuie să-ți mărturisesc, că într'un diluviu de idei și de sentimente împrumutate, de tipuri și de forme curioase, de costume și de culori diverse, de mode, de plăceri și de discursuri eterogene, mi-a fost cu neputință a distinge în aceste femei simplitatea și originalitatea frumuseții Chinezelor.

Cu toate acestea crez că și în România, în toate clasele sociale, sunt femei, a căror frumusețe atinge sfera unui ideal mai nobil și mai înalt, dar ele nu se văd. Devotate și modeste, unele asemenea se mărginesc a răspândi farmecul grațiilor, căldura virtuții, influența binefăcătoare a spiritului și-a inimei în cercul retras al familiei, considerând sănătatea moravurilor ca nește vestale menite a întreținea focul sacru; pe când imperiul celorlalte se întinde fondat pe pretențiunile unui orgoliu fără margini, pe desordinele și pompa unui lux fabulos și mai cu seamă pe natura unor pasiuni și plăceri, care, întunecându-le facultatea judecății, smulge din inima lor până și instinctul pudorii, lăsând pe fața generațiunii trăsuri și vițuri, ce sunt semne denunțatoare de mizerie, de înjosire și de urâciune nu numai morală, ci și fizică.

În public, la spectacole, în palate și saloane, până și în cele mai obscure regiuni, influența acestor ființe

e dominantă. Sub forme plăcute și ipocrite, acum ve-sele, râzătoare și vii, acum languroase, melancolice și suferinde, ele ascund vanitatea și setea unor visuri, ce le devoră și le răpește somnul. Gloria și strălucirea lor e luxul, iar vanitatea și lăcomia de a parveni cu orice preț le arde împingându-le a pune în serviciul pasiunilor chiar cele mai vile instrumente. Din grație fac arme veninoase, din virtute o seducțiune, din constanță un prejudiț, din onoare o speculă, din amor o cursă întinsă naivității și credulității.

Frumusețea acestor femei conzistă mai mult în splendoarea și noutatea costumelor, într'un fel de golicieune transparentă, care în China s'ar numi imprudență; în arta, cu care își ascund defectele naturale, deși această artă, mărind pentru moment strălucirea exteriorului, îl ruinează și-l vestejește. Însă mai presus de toate, ele se servesc c'o armă numită *cochetăria*, care se compune, întru cât am putut înțelege, din oarecare sentimente și mișcări provocante și atrăgătoare, din oarecare trăsuri de spirit exprese c'un surâs și c'o volubilitate glumeață și care fac delirul sau desperarea adoratorilor, răpesc mințile mandarinilor, închid ochii bărbaților și umple de orgoliu pe amanți. Politeța și manierele lor fiind studiate, sunt suspecte; atitudinea și gestul e când neabordabil, leneș, nepăsător, când familiar, iute, violent. Mersul în genere e liber, drept, insolent, iar privirea duioasă, arzătoare sau desprețuitoare. În fine, pe figura lor stinsă nu se vede decât acea paloare simpatică, sub care s'ascunde o existență chinuită de patime și de senzațiuni nestatornice.

Cum vezi, modelul, chiar cel mai flatat, tot încă e

departe d'al femeilor chineze, căci, făcând o comparațiune, femeea chineză se poate numi *conservatorul rasei* și custodele sanctuarului familiei. Modestă, gravă și respectoasă, ea n'are altă dorință decât a plăcea unui singur soț sau unui singur amant, nici altă ambiție decât a se supune. Ș'apoi, ce simplitate în costum! Ce pudoare în maniere! Ce cumpătare în vorbă și câtă seriozitate în purtare și chiar în pasiuni! S'ar putea zice, că toate acestea s'au născut cu chinezele.

Negreșit imperiul frumuseței e natural; însă nu poate fi tolerat decât numai atunci, când se ține în marginile legilor naturei, în cercul supunerii, al modestiei sau buneii cuviințe, femeea fiind creată a juca mai mult un rol pasiv atât în sfera fizică, cât și în sfera morală. Ce ai crede, văzând pela Peking femeile ocupând locul mandarinilor, ordonând cele trei plecăciuni de rigoare, făcând politică, discutând filosofia lui Meng-tseu, criticând oamenii cei mai solizi și lucrurile cele mai grave? Oare nu așa, că ai crede decretule divine răsturnate, legile naturei călcate în picioare și lumea amenințată de un cataclism universal? Ei bine, aci se văd în toate zilele astfel de spectacole!

Dar vei întreba: Ce fac oamenii? Ei sunt mai răi decât femeile, de vreme ce femeile nu sunt bune!

IV.

Oamenii cinstiți ¹⁾.

Românii, ce trăiau înaintea epocii fanariote de tristă și oribilă memorie, crescuți într'o simplitate de năravuri antică, lesne deosebiau cele bune de cele rele dând acțiunilor, caracterelor și pasiunilor numele cel mai propriu și mai adevărat; căci în divina lor naivitate ei nu cunoșteau arta modernă d'a transforma limba într'o curtezană perfidă, care împrumutând glasul, formele și virginitatea unei vestale, poetizează, înalță și justifică prin invenția unui nume elastic lucrurile cele mai infame, denaturând și schimbând totodată prin un alt nume purtarea cea mai pură și mai strălucită.

Astfel Românii cei vechi numiau oameni cinstiți numai pe aceia, ale căror cuvinte erau în acord cu faptele în tot ce-i privia ca cetățeni, soldați, magistrați, părinți, fii, soți sau amici; căci în patriarcala lor înțelepciune, ei aveau inocența d'a cugeta, că omul cinstit trebuie să se mențină neștrămutat în principiile justiției și ale virtuții, nezeicând una și făcând alta nici chiar atunci, când s'ar vedea strâns.

¹⁾ *Satyrul* din 23 Aprilie 1866.

și turmentat de lacrimile rudelor, de zelul și de fa-voarea amicitiei sau amenințat de ura, de mânia și de goana inamicilor.

Omul cinstit era considerat după curajul ce întrebuița în superba luptă a adevărului, nu numai prin vorbe, dar prin fapte pipăite, prin protecția ce oferia asupritului, prin puritatea moravurilor, prin conduita vieții, prin actele și sentimentele sale în public, în consilii și în familie; căci, nătângi și neciopliți cum erau, Românii ar fi răs cu hohot sau s'ar fi ridicat cu scârbă văzând un părinte risipitor, un fiu ingrât și nesupus, un cetățean leneș, negligent și vițios însușindu-și numele de om cinstit.

În acele timpuri primitive modestia omului cinstit era naturală, gravitatea neprefăcută, cugetarea curată și ne'ntinată de nici o umbră de interes; căci onorurile și recompensele *naționale* nu erau scopul acțiunilor sale, fiind convins că e dator a servi patria și omenirea fără nici o speranță de câștig și chiar fără nici o dorință de glorie.

Astăzi însă geniul civilizațiunii a schimbat aspectul faptelor, culoarea și veritatea numelor. Spiritul s'a rafinat; limba ca și năravurile, desbrăcându-se de vechea ruiditate, s'a investmântat cu ornamente pompoase, cu expresiuni subtile, cu sunete și acorduri fine, poetice și languroase.

Acum perfidia se numește prudentă, insolența bravură, imprudența sinceritate, viclenia istețime, stupiditatea inocență, hoția chiverniseală. Acum toți sunt oameni cinstiți.

Unul descinde din fotoliul ministerial obosit de

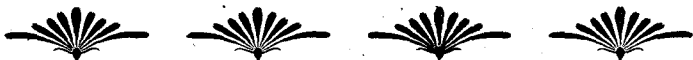
sgomot, de putere și de avuție; se retrage în viața privată; plătește datoriile trecute, câteodată colosale; cumpără moșii, zidește palate, călătorește, se distinge prin gust, prin prodigalitate; și apoi se răsață de bucurie și de orgoliu, auzind împrejurul său murmurând: «Ce om cinstit!»

Altal, după un serviciu de câțiva ani cu un salariu mediocru, mărită cu zestre de cinci-șese mii de galbeni pe cele 5 demoazele, ficele d-sale; trimite la Paris doi din fiii săi cei mari, ese la șosea cu armăsari negri, admirat și salutat de trecători, cari se 'nchină zicând: «Ce om cinstit!»

Celălalt, abandonând femeea și copiii în lipsă și în izolare, se ruinează în jocul cărților, risipind moștenirea părinților și averea copiilor, corumpând inocența, înșelând amicia, trădând și profanând ospitalitatea, tăgăduind orice datorie, cântă, petrece și face spirit în aclamațiunile companionilor, cari strigă: «Ce om cinstit!»

Însă mai pre sus de toți se înalță tipul omului cinstit fără meserie, fără casă, fără masă, fără loc și foc, care posedând virtuțile cameleonului, azi e alb, mâne negru, poimâne roșu, susținând toate opiniunile, toate partidele, în fine toate manifestările care mai mult sau mai puțin, direct sau indirect, îi pot servi la restabilirea ordinii în stomah sau la desvoltarea mijloacelor necesarii pentru prosperitatea gătlejului. Totdauna singur, vesel și confident, el observă cultul păgânismului d'a nu întreprinde nimic important, până a nu consulta mai întâi oracolul său, pe care se si-lește a-l atrage în favoarea-i prin libațiuni copioase,

adresate zeului Bachus; iar după terminarea sacrificiilor, altfel zis după masă, sunetul vocii sale ia proporțiuni omerice: patrie, virtute, onoare, independență sunt vorbele ordinare cu care se servește în public, pe când mulțimea aprinsă și transportată strigă cu entuziasm, admirându-l: «Ce om cinstit!»

V.

Despre influența lecturii romanțelor streine.

Conferință ținută în sala Ateneului Român¹⁾.

Joi 23. Februarie, 1877.

Doamnelor și Domnilor!

I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De câțva timp spiritul și năravurile generațiunii contemporane au intrat p' o cale rătăcită și periculoasă din toate punctele de vedere. Dintre simptomele și slăbiciunile, care constată ființa acestei rătăcirii și gravitatea acestui pericol, una dintre cele mai fatale este patima sau, mai bine, boala imitațiunii, boala născută din desordine și din apatie, a cării suflare slăbește și degradează orice element puternic și sănătos de dezvoltare națională, intelectuală, morală și politică.

Natura a pus între națiune și națiune, ca și între om și om, oarecare deosebiri, oarecare margini, deosebiri și margini născute din clima, din caracterul, din temperamentul și mai cu seamă din tradițiunile și limba fiecăreia din ele. Prin urmare națiunea sau so-

¹⁾ *Atheneul Român*, Nr. 10 și 11 (Martie și Aprilie) 1867.

cietatea, care nu ține seamă de aceste condițiuni și care caută elementele vieții și dezvoltării sale în izvoare și în regiuni streine, incompatibile cu natura sa, aceea nu va putea niciodată face sau produce vre-un lucru frumos, mare, sănătos și original; ci numai spiritul și ideile nutrite și dezvoltate conform geniului național dau faptelor, năravurilor și fisionomiei unui popor acel caracter particular de nobleță, de energie și de originalitate, care-i înalță puterea și-i mărește demnitatea și-i asigurază independența.

Bărbații nemuritori, cari au dat direcțiune spiritului și ideilor literaturii trecute, au înțeles mai bine decât noi unde era izvorul și unde rezida forța renașterii noastre politice, intelectuale și morale.

Spre a deștepta patriotismul, sentimentul demnității omului, cultul virtuții; dorința binelui într'un popor căzut și degenerat de atâta amar de timp, desgropând suvenirile și eroismul unui trecut glorios, ei au deschis inimei, poeziei, entuziasmului și imaginațiunii un câmp închis de un secol și jumătate, în care, aruncându-se c'o sete și c'o desfătare dumnezească, s'au îmbrățișat într'una și aceeași idee de mărire și de dezvoltare națională, cântând cu nemuritorul Văcărescu :

Slava strămoșilor vestiți
În cale vă așteaptă,
La rând, Românilor, eșiți,
Mergeți pe calea dreaptă.

Spre a nălța inima și a 'nsufleți cugetarea prin sentimente nobile și generoase, transportând imaginația în timpuri de virtute și de fericire, ei prezentau

ochilor în spectacolul monumentelor străbune icoana splendoarei, gloriei și măririi trecute, suspinând cu poetul Cârlova :

O ziduri întristate ! O monument slăvit !
In ce mărire 'naltă și voi ați strălucit !

Spre a deschide ideilor, inspirațiunii și cugetării o sferă mai înaltă, mai liberă și mai luminoasă, combatând pedantismul, rugina și obiceiul, ei au smuls ghimpii și mărăcinii, cari sfâșiaseră și desfiguraseră limba și îmbrăcând'o într'un vestmânt mai demn de frumusețea și de nobila sa origină, i-au dat suflet, vigoare, mândrie, curaj și avânt, ridicând'o la înălțimea, în care se vede strălucind în pleada poetilor și literaților epocii trecute ca Eliade, Asachi, Negruzzi, Alexandrescu, Alexandri și alții asemenea.

N'avem decât să ne întoarcem ochii înapoi cu vre-o 20—30 de ani și examinând spiritul și ideile, influența și rezultatele lor, sânt sigur că vom rămânea uimiți văzând ce poate Românul, când e bine inspirat și mai cu seamă când e bine condus. Căci, Doamnelor și Domnilor, trebuie să recunoaștem, chiar cu prețul amorului nostru propriu — și apoi a-și recunoaște cineva rătăcirea e un semn bun, un semn de îndreptare, — trebuie, zic, să recunoaștem că nu egoismul, vanitatea și nepăsarea unor timpuri mai apropiate au ridicat demnitatea numelui de Român din înjosirea în care-l cufundase domniile fanariote. Nu luxul, senzualismul, teoriile și doctrinele împrumutate, setea de plăceri suspecte, ilegalitatea mijloacelor d'a le satisface și mai cu seamă furia d'a parveni cu orice

preț, nu, nu sunt acestea, care au arătat lumii că suntem un popor, că posedăm o istorie glorioasă, că în fine avem dreptul a face parte din concertul națiunilor libere și independente, ci spiritul național, care prin talentul și valoarea unor bărbați aleși, deșteptând conștiința națională, au ridicat nivelul intelectual și moral al poporului, au desființat privilegiile și prejudițiile, au restabilit egalitatea dreptului, au făcut în fine unirea, unirea, Doamnelor și Domnilor, care va trăi, dacă vom ști a o apăra, a o cultiva și mai cu seamă a o întinde.

Onoare și recunoștință memoriei lor! Unii dintr'ânșii sânt morți, unii trăesc; și încă din cei mai iluștri; însă mulți și din aceștia tac, tac, Doamnelor și Domnilor, căci cine știe: poate că într'un moment de durere și de îndoială, atinși și ei de boala timpului, au aruncat lira, crezând că numele de poet nu-i de ajuns pentru a face și a dicta legi lumii.

Din nenorocire însă, după căderea revoluțiunii dela 1848, reacțiunea politică aduse cu sine o reacțiune literară din cele mai deplorabile.

Spiritul național începu a declina și a-și pierde influența binefăcătoare din ideile și aspirațiunile generațiunii care, fiind încă jună, nu putu rezista neodihnei, nerăbdării și decepțiunii ce se nasc mai totdeauna într'o epocă de criză morală, materială sau politică.

Spiritul național dar, pe de-o parte combătut d'un sistem politic ostil tendințelor și direcțiunii sale, se retrase în ascunsul unor inimi sfioase și resignate, iar pe de alta, lipsit de talentul bărbaților care-i nutria forța și-i conducea pasul, rătăcind pe țărături streine,

se consuma în solitudinea și'n suferințele unui exil depărtat.

Vocea patriei tăcu. Focul cel sacru se stinse, cântecul, dorul, suvenirile și tradițiunile străbune reintrară în noaptea uitărei triste și dezolate, fără azil și fără repaos, pe când dela o margine a țării până la alta, pe câmpiile udate și apărate cu sângele străbunilor noștri, nu se mai auzia decât sgomotul armelor, troyotul cailor și cântările bachice ale invaziunilor străine, înecând țipetul, durerea și umilința unui popor strivit și ruinat d'atâtea ori de această teribilă calamitate. Calamitate teribilă, Domnilor și Doamnelor, care din punct de vedere moral e mult mai funestă unui popor decât rezistența cea mai lungă și mai nenorocită, decât seceta și foametea cea mai mare, decât boalele cele mai contagioase, căci un popor, chiar fiind învins, nu se poate nici supune, nici subjugă de inimizii săi pe cât timp va ține la onoarea și independența patriei sale; ș'apoi seceta și contagiunile dispar, aerul se purifică și sănătatea se renaște, pe când ranele morale deschise și nutrite de suflarea înveninată a invaziilor străine corump sângele, sfăramă inima, ucid vieața, patria, libertatea, naționalitatea, în fine tot ce face fericirea omului pe pământ. Și chiar dacă n'ar putea a-l desfința cu totul, gândiți-vă, Doamnelor și Domnilor, câte lacrimi, câtă durere și mai cu seamă câte generațiuni trebuie să se strecoare, să lucreze, să lupte, să moară pentru a recâștiga gloria, redeșteptarea morală, puterea și independența perdută.

Astfel era stărea lucrurilor, stare de decadență morală, care slăbind sănătatea spiritelor, le aruncă

într'o sete de imitațiune vilă, fără studiu, fără caracter și fără nobleță, prin a căreea influență, între alte păcate, se introduc în ocupațiunile intelectuale ale societăței noastre un nomol de originale și de traducțiuni bastarde și imorale, supt numele răpitor de romanțe, care măriră și întinseră desordinea și confuziunea atât în literatură cât și în societate.

II.

Să vedem acum până unde s'a întins răul și cum o literatură poate deveni în mâna voinței umane în loc d'un instrument de progres, o cauză de decadență, căci, Doamnelor și Domnilor, deși s'a zis și se zice că literatura este expresiunea societăței, cu toate acestea, în vieța națiunilor sunt epoce de criză morală, precum văzurăm că se întâmplă la noi, când literatura, în loc de a descrie moravurile timpului, lucrează a le reforma, a le îmbunătăți sau a le strica și a le perverti.

~~Patima imitațiunii atacă mai întâi limba, limba maternă, limba poeților și erudiților literaturii trecute, care d'abia scuturase jugul amar al slavonismului și al fanariotismului.~~

Pe de o parte din cauza influenței romanțelor franceze, traduse într'o limbă galo-romană, plină de termini, de forme și de construcțiuni strâmbe și împrumutate, iar pe de alta din cauza unei tendințe născute din niște prejudeții sociale și nutrite d'o vanitate rătăcită, limba română, zic, pierzându-și din nou forța, valoarea și puritatea, se umplu acum d'o

galomanie din ce în ce mai exagerată, mai diformă și mai ridiculă.

E adevărat că simptomele galomaniei în limbă și moravuri sunt mai vechi, însă pe atunci, din fericire, influența lor se mărginea în cercul restrâns al unor Chirițe și pretioase ridicule, care cred cu naivitate că noblețta și fericirea conzistă în a se *amuserisi*, a se *presentarisi*, a se *invitarisi*, a purta o rochie *en velours* sau fața *amour sans fin*.

Astăzi însă boala s'a întins, s'a popularizat, astăzi de când învățăm, de când vorbim și scriem ca la Paris, de când cheltuim și ne plimbăm ca la Paris, de când ne îmbrăcăm și petrecem ca la Paris, astăzi dela boier până la jupân, dela cocoană până la jupâneasă, în fine dela cel mai mare până la cel mai mic, toți *brilează, s'amusează, dejunează, dinează, supează, s'anuează*, se culcă cu *bon soir*, se scoală cu *bon jour* și se despart cu *adieu*. Respectosul nume de tată, dulcele nume de mamă, s'a transformat în *papa* și *mama*; copilul nu mai surâde la poeticile și delicioasele mângâeri ale limbei materne de puiul mamei, sufletul mamei, gurița mamei, lumina, comoara și fericirea mamei. Astăzi *papaoa* și *mamaoa* îl mângâe cu franțuzitele *mon coco, mon bibi, mon chou, mon petit chien* și alte asemenea numiri de zarzavaturi și de dihăanii. Unul traduce *le plateau de Vaterloo, talerul dela Vaterloo*; altul admiră descriind sexul frumos, în versuri ca acestea:

Albe, oacheșe blondine,
Bele, fine și divine,
Surâzânde, palpitânde,

Cu o mână ține discul,
Ce frumos e acest fiscul!!!

și multe alte asemenea.

Dar să ne oprim aci, Doamnelor și Domnilor, și să schimbăm tonul căci chestiunea, de care ne ocupăm, e una din cele mai serioase; ea atinge interesele noastre cele mai vitale.

Limba e cel mai scump tezaur al unui popor. Fără limbă nu poate fi naționalitate, căci limba nu e numai acea suflare organică, care comunicându-se se preface în sunet, limba e expresiunea vie și intimă a sentimentelor, a ideilor, a intereselor, în fine a vieții și a viitorului în care trăește, lucrează și speră un popor de aceeaș origină și de aceeaș rasă. Prin urmare, când limba maternă se supune puterei unei limbi streine, când vocea și autoritatea ei dispăre din familie, din educațiune, din instrucțiune și relațiunile sociale, atunci se poate zice, că amorul patriei, demnitatea personală și simțul moral a slăbit, dacă nu s'a stins cu totul din sinul societății întregi.

Cine iubește mai mult limba streină decât sunetele cele dulci ale limbei materne, zice marele filosof Herder, acela nu e demn de numele de om.

Să fim dar, Doamnelor și Domnilor, mai geloși de drepturile și de interesele noastre; să n'cetăm odată a ne arunca cu atâta nerăbdare și cu atâta imprudență când într'o parte, când într'alta, căci trebuie să înțelegem odată că a imita c'o naivitate oarbă limbi, tonuri, costume și obiceiuri străine, contrarii intereselor, trebuinței, onoarei și demnității noastre, a imita, repet, astfel va să zică a ne condamna de

bună voe la neputință, la sărăcie și la cea mai profundă înjosire.

Să cugetăm mai bine, că societățile care n'au alte calități, alte virtuți și alte titluri, prin care să se ridice mai presus de celelalte, decât luxul, modele și manierele exterioare, pierd din lume influența morală și degradându-se cad în afectațiune și 'n ridicol. Nobleța stă în inimă și 'n fapte mari, frumusețea în virtute, în modestie și în devotament, iar nu în rochii de catifea și de dantele, într'o maimuțarie franțuzească, grecească, rusească sau englezească, într'un orgoliu fanariotic, capricios, lacom și insolent în prosperitate, lingușitor, plecat și înjosit în nenorocire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj III.

După ce văzurăm desordinea produsă în limbă, să trecem acum într'o altă ordine de idei și să vedem ce gândește, ce simte și de unde se inspiră poezia.

Tot cam pe la începutul acestei epoce cu Lara, Lelia, Indiana și alte asemenea romane ne pomenirăm în societate și 'n literatură c'o mulțime de poeți disperați, de barzi plângători, de eroi funești, de eroine abandonate, de amanți predestinați și de cavaleri răătăcitori cari, imitând tonul și sarcasmul bironian, disprețul și nepăsarea Leliei, se lamentau pe toate coardele romantismului, aruncând asupra-i aci priviri sălbatice și amenințătoare, aci lacrimi și suspine amare, triste, dezolate.

În mijlocul acestui sgomot, în mijlocul acestui concert fantastic, mintea și cugetarea slăbind, spiritul și

imaginația se aruncară în umbrele unui scepticism posomorât și exagerat, cutundând poezia în noapte, în desgust și în neputință.

Nutrită de vedenii, de ficțiuni și de spectacole spăimântătoare, chinuită mai cu seamă de personalitatea egoistă, suferindă și indiscretă a poetului, ea nu mai respira acum decât un dispreț afectat pentru lume, un desgust profund de viață și de lumină, căutând frumosul și consolațiunea în noapte, în oroare, pe ruine sau în abizul săpat de geniul destrucțiunii, după cum ne spune unul din poeții contimporani în prefața versurilor sale, care s'ar putea lua ca un fel de profesiune de credință poetică: «Spirit spulberatic, suflet sceptic», zice el, «învălit neconținut în norii îndoelei, nu înțelegem frumosul decât dintr'un punct de vedere contrariu și nu găsim consolațiunea, decât în abisul săpat de geniul destrucțiunii pe întinsa cale a generațiunilor trecutului.»

Să vedem acum unde-i abisul în care poetul găsește frumosul și consolațiunea: «Poete al durerii, cânta el într'una din poesiile sale, intitulată *La o buhă*, poete al durerii, noaptea-i neagră, sprânceana-i frumoasă a învălit pământul în umbra de 'ntunerec, e ora în care noi, ca niște lepădați d'o lume plină de insecte târâtoare, care ne gonesc cu pietre, e ora, zice el, în care se cuvine să mergem a râde și a plânge pe ruinele ei:

Acolo unde lumea suspină ruinată,
Acolo unde moartea cu groaza-i însemnată,
Acolo unde crima odată reposa,

Acolo unde morții scot gemete 'n turbare,
 Acolo unde iasme, schelete 'ngrozitoare
 Din hârcile trădărei sorb sânge necurmat.

Precum vedeți, Doamnelor și Domnilor, abisul în care cântă și găsește poetul frumosul e întunerecul sau noaptea, populată de morminte și de iasme îngrozitoare, muza și amica sa prea iubită e *buha*, pasere cobitoare, simbol de moarte și de nenorocire.

Poezia, pasiunea și privilegiul inimilor mari, expresiunea cea mai înaltă a cugetărei omului care nu se naște decât cu raze, cu flăcări și cu lumini, poezia, a cărei misiune e d'a consola durerea omului, înălțându-i sufletul către frumos, către ideal, către adevăr și către bine, poezia, zic, supt suflarea poetului nu simte și nu respiră decât ură și desgust pentru vieață și lumină, căutând frumosul și consolațiunea în nopțe, plăcerea și deliciul la banchetul *iasmelor îngrozitoare care beau sânge din hârcile trădărei*.

Cu toate acestea, în literatura franceză scepticismul, boala de care zice că suferă poetul, susținut de prestigiul geniului, ascuns supt expresiunile unui stil înflăcărat, poetic și spiritualist ca'n Lelia sau plin d'o melancolie dulce ca'n Rene și Oberman, are un farmec misterios, prin care surprinde, amăgește și captivă naturile delicate și visătoare. În literatura noastră însă, ca toate lucrurile imitate, boala divagă, se târăște, căzând din exagerațiune în afectație și din afectație în ridicol și'n neputință. Durerea fiind falsă, fără convicțiune, s'ar putea zice că spiritul, torturând imaginațiunea, o silește a crea dorinți, imagini și fantazii pe care inima nu le simte, mintea nu le luminează și

sufletul nu le încălzește, din care cauză inspirațiunea și răsuflarea slăbind, boala se aruncă, după iluziuni și speranțe strălucite, într'o decepțiune amară; după dorinți și ambițiuni nemărginite în desgust și'n deseperare; după plăceri și senzațiuni desordonate în egoism, în apatie și chiar în moarte, și încă într'o moarte fără viitor și fără speranță.

Dorințe mă consumă, dorințe de a face
Cu geniu-mi o lume —, dar toate sunt nimic;
Puterea îmi lipsește, rog cerul, dar el tace;
Atuncea cu durere eu văz cât sânt de mic!

Și nici o consolare la cruda mea durere!..
Un suflet să m'asculte, oh! nu, nu s'a deschis.
Și'n lume, și în ceruri m'apasă o tăcere;
Asupra-mi înfinitul, sub mine un abis...
În înfinit un haos și în abis uitare —
Ș'abisul, ce sub mine în negură apare,
În fundu-i oare pacea putea-voiu eu afla?!..

După cum vedeți, Doamnelor și Domnilor, aci dorința poetului e frumoasă, chiar sublimă, căci într'adevăr ce poate fi mai demn de natura divină a omului decât a voi și a putea face cu geniul său o lume? Cu toate acestea, dacă providența nu ne-a înzestrat pe toți cu geniul lui Dante, Milton, Lamartine, Byron și alții; trebuie oare să ne desperăm? Și, părăsind orice credință și orice bucurie, să ne cufundăm în desgust, în urât, în îndoială și în fine în moarte? Ce fel?! Dar a iubi, a lucra, a cugeta și a crede mărginindu-și acțiunea și inteligența într'o sferă mai modestă; a fi bun cetățean, bun fiu, bun soț și bun părinte, a-și iubi și a-și apăra patria, onoarea și libertatea

cu curaj și desinteresare nu sunt oare merite, virtuți și ambițiuni demne și de ajuns, care să 'mpace pe om cu vieța, să-i consoleze durerea și prin care să-l ridice la stimă, la onoare, la renume și, chiar la nemurire?!

Dar să gonim odată pentru totdeauna din ochii și din inima noastră aceste umbre care ne 'nspăimân-tează, aceste fantasme care ne invită la banchetul mortii, aceste schelete ambulante care ne 'ngheată și ne micșorează. Să gonim, zic, din inima noastră această neodihnă, acest desgust și această neîncredere, care ne ține în noapte și ne închide viitorul, să intrăm pe câmpul luptei pentru progres și bine, unde credința și entuziasmul nasc caracterele energice, puterea și bărbăția în pericole, curajul în întreprinderi mărețe, virtuți mari, opere mari și exemple strălucite.

IV.

Ne mai rămâne acum a atinge una din chestiunile cele mai grave și mai delicate.

Dintre diversele instituțiuni, prin care se ridică forța și mărirea unui popor, una din cele mai principale e căsătoria care, fiind rădăcina familiei, baza societății, e cea mai sigură garanție a existenței unui stat. Cu cât dar legăturile ei sunt mai tari, mai sănătoase și mai respectate, cu cât unirea și armonia domnește mai mult în inima și vieța ei, cu atât inteligența societății e mai mare, demnitatea mai înaltă, năravurile mai pure și simțul moral mai dezvoltat și mai răspândit.

Când însă femeea, încetând d'a iubi, d'a simți, d'a crede și d'a se devota, își face din lux un idol, din vanitate și din orgoliu o virtute, din lene un privilegiu și din împlinirea datoriei un prejudiț, atunci se poate zice că corupțiunea principiilor e generală, că legăturile, care unesc pe toți într'o credință comună, s'au rupt, că 'n fine vieța și-a pierdut valoarea și scopul, sentimentele, naivitatea și candoarea, amorul, chiar amorul, această floare divină, farmecul, puritatea și profumul.

Dacă s'ar încerca cineva a cerceta urmele lăsate de influența cetirei romanțelor în familie și în societatea noastră, îmi iau libertatea a vă spune că ar descoperi rane profunde și rezultate dureroase; căci femeea, fiind din natură mai delicată și mai impresionabilă decât omul, iar pe de alta, și mai cu seamă în clasele avute, petrecând o vieță lipsită de acțiune și de orice ocupație serioasă, e gata a primi cu cea mai mare înlesnire și fără cea mai mică rezervă orice ar putea schimba sau varia urâtul și monotonia unei existențe bogate și indolente. Din lene se naște urâtul, urâtul caută distracțiunea și când femeea se pomeneste față în față cu dânsa, fără nici o cugetare serioasă, care să-i ocupe mintea, fără nici una din acele pasiuni puternice de soție sau de mamă, care să-i întărească inima și să-i susție pasul, atunci, ne-mai-putându-se stăpâni, caută a eși cu orice preț dintr'o asemenea situațiune plină de neodihnă. Cine știe câte mame june, frumoase, chiar oneste într'unul din acele momente, când omul n'are ce face, aruncând ochii pe Lelia, pe Leone-Leoni, Indiana și alte ase-

menea române, cine știe, zic, după câteva ore de cetire câte nu se vor fi deșteptat surprinse și turburate, simțind sinul palpitând supt presiunea unor senzațiuni nouă, necunoscute și neîncercate. Căci, Doamnelor și Domnilor, romanțul, obicinuind spiritul într'o lume imaginară, însuflă desgustul datoriei, gonind din viața reală până chiar și bucuriile cele mai modeste și mai sănătoase.

TABLA CUPRINSULUI

	<u>Pagina</u>
I. <i>N. Nicolescu</i> , studiu de <i>G. Bogdan-Duică</i>	7
Poezii de N. Nicolescu.	
Dedicațiune	25
Un conziliu	26
În memoria celor morți pentru patrie și libertate	28
Sonet	31
Astăzi	32
Unei doamne	34
Sonet	35
O iluzie pierdută	36
C...	41
O victimă	42
C...	44
Plâng	45
O durere	47
Întristare	49
La râul Moldova	50
Nu mă uita	51
Suvenirul unei întâlniri	53
Fecioara	55
Amicul M. D.	57
Amicului I. A.	58
Un răspuns	59
Din depărtare C...	60
Bogăția	61
Bătrânul	62
La Craiova	65
Unui copil în leagăn	67
Adevărații aleși	69
Sonet	72

	<u>Pagina</u>
Versuri scrise pe fațada peșterii dela Dâmbăvicioara	73
În anul 185...	74
Secreta mea durere	75
În carnaval.	76
Suspînul unui chinez	79
Spune-mi de ce ai plecat	80
Dor și jale	81
De ce tăceți?	88
Urâsc	85
Revenirea	86
O meditație.	87
11 Februarie 1866	89
Un Asra	91
La Moldova	92
Cititorului	93
Proză de N. Nicolescu.	
Cronică teatrală.	97
Situațiunea.	103
Femeea	108
Oamenii cinstiți	112
Despre influența lecturii romanelor străine	116
II. Vasile Cârlova, notiță de G. Bogdan-Duică	<u>133</u>
Poezii de V. Cârlova.	
— Păstorul întristat	137
— Inserarea	140
— Ruinurile Târgoviștii	143
— Rugăciune	146
— Marșul lui Cârlova	151
III. Constantin Stamati, studiu de G. Bogdan-Duică	157
Poezii de C. Stamati.	
— Imnul lăutei românești	187
— Un Român înstrăinat	189
— Tânguirea	190
— Epitaful	192
— Porumbița stingere	193
— Aducerea aminte	195
— Roagă-te pentru mine	198
— Luntrea pe uscat	199
— Zburătorul de zebre	201
— Somnoroasa	204
— Străjariul taberii	206
— Dorința sau videnie	210